

श्री साईलीला, ऑगस्ट १९८७

देशभक्त संत पांचलेगांवकर महाराज

— सौ. सरोजिनी मुळ्ये
सरस्वती सदन,
नाथमंदिर कॉलनी, इंदूर.

(राष्ट्रसंत धर्मभास्कर श्री संत पांचलेगांवकर महाराजांची पहिली पुण्यतिथी १६ ऑगस्ट रोजी महाराष्ट्रभर साजरी होईल त्यानिमित्ताने त्यांच्या संबंधीच्या हा लेख प्रसिद्ध करीत आहोत.)

विज्ञानवादी, हिंदुत्वाची शास्त्रीय मिमांसा समजवणारे हिंदी आणि मराठीचे प्रकांड पंडीत आणि औजस्वी वक्ता. ढौंग, चमत्कार, मागासलेले अज्ञान तसेच रुढी नांवावर प्रहार करणारे, संत श्री पांचलेगांवकर महाराज मुंबई येथे गेल्या वर्षी निघन पावले. ते ८० वर्षांचे होते.

वासुदेव बळवंत फडके आणि नृसिंह सरस्वती यांच्या परंपरेचे दत्त संप्रदायाचे ते अधिकारी पुरुष होते. ते लहानपणीच घरांतून निघून गेले होते आणि पुन्या देशात हिंडत राहिले. त्यांनी भारतीय तत्त्वज्ञानाचा अभ्यास केला. ते जेव्हा कुराणाच्या भर

अस्सल नागावर बसलेले हे बाळ आज मध्यप्रदेश हायकोटाचे न्यायमूर्ती आहेत
— श्री. पद्माकर दिनकर मुळ्ये.

सभेमध्ये बोलत असत तेव्हा बडे बडे मौलवी आश्चर्यचकित होत असत. ते कलकत्त्यात राहिले होते. तेथील सशस्त्र क्रांतीकारांबरोबर त्यांचे घनिष्ठ संबंध होते. किती तरी वर्ष ते भूमीगत राहिले. निजाम सरकारांनी त्यांना राज्यात न येण्यासाठी

लेखिकेच्या गव्यात संत पांचलेगांवकर महाराजांनी साप घातला होता तेव्हाचे चित्र.

पायबंदी केली होती.

काही वर्षानिंतर पांचलेगांवकर महाराज, वीर सावरकरांचे मोठे बंधू बाबाराव सावरकर आणि राष्ट्रीय स्वयंसेवक संघाचे आद्य सरसंघ चालक डॉ. हेडगेवार यांना भेटले. वीर सावरकरांना ते रत्नागिरीत भेटले आणि त्या वर्षापासून त्यांनी, हिंदु संघटन, शुद्धि आणि सामाजिक चेतनेसाठी सर्वस्व अर्पण केले.

प्रसिद्ध मराठी साहित्यकार शिवरामपंत परांजपे यांच्या “काळ” नावाच्या वर्तमान पत्रातील अग्रलेख महाराजांनी मुखोदगत केले होते. त्यामुळे त्यांच्या मराठी वक्तृत्वात अधिकच ओजस्वीपणा आला होता. गोव्यामध्ये युकंरिस्ट इसाई जबरदस्तीने किंवा लालूच दाखवून धर्म परिवर्तन करीत होते. त्यांचा मुकाबला मसूरकर महाराज आणि पांचलेगांवकर महाराज यांनी केला. हजारो इसाई झालेल्या हिंदुंना त्यांनी पुन्हा हिंदू धर्माची दीक्षा दिली.

वीर सावरकर रत्नागिरीहून मुंबईस आले आणि पांचलेगांवकर महाराज त्यांच्याशी एकमत झाले. १९४९ मध्ये सावरकर इंदूरला आले. त्याच्या आधी पांचलेगांवकर महाराजांनी मोहल्या मोहल्यांमध्ये प्रवचन करून वातावरण तयार केले. त्यांनी आपले मुक्तेश्वर दल, जे क्रांतीकारकांचे संघटन होते, त्याचे राष्ट्रीय स्वयंसेवक संघा मध्ये विलीनीकरण केले, आणि ते हिंदु संघटनांच्या कार्यास लागले. हिंदु समाजात व्याप्त रुढिवाद, अंधविश्वास आणि पुरोगामी विचार दूर करण्यासाठी त्यांनी अथक श्रम केले. त्यांनी गवालियरमध्ये हिंदु राष्ट्रसेवा स्थापित केली आणि ते त्याचे सर्वाधिकारी झाले. स्व. डॉ. परचुरे यांना त्यांनी गवालियरचे प्रमुख बनविले. अध्यात्म्याच्या बरोबर त्यांनी सर्पाच्या जीवनाचा गहन अभ्यास केला. हजारो विषारी साप आणि नाग त्यांनी पकडले होते. खामगावच्या मुक्तेश्वर मठात त्यांनी एक विशाल सर्पालय बनविले होते. भूतपूर्व राष्ट्रपती स्व. राजेंद्रप्रसाद यांना जेव्हा महाराज भेटण्यास गेले तेव्हा त्यांनी एक मोठा नाग राष्ट्रपतीच्या गळ्यात घातला.

महायुद्ध चालू होते आणि रेल्वेमध्ये गोरे शिपाई देशभर येत जात होते. गोरे अधिकारी प्रथम श्रेणीत प्रवास करीत होते. परंतु काळ्या लोकांना तिकीट असून सुद्धा डब्यात चढू दिले जात नव्हते. पांचलेगांवकर महाराज आपल्या तीन शिष्यांसहित, मुंबईला प्रथमश्रेणीच्या डब्यात चढू लागले. तेव्हा इंग्रज अधिकाऱ्याने, त्यांना असाच कोणी साधू समजून धक्का दिला. त्यांना डब्याचे बाहेर ढकलून दिले. महाराज फार नाराज झाले. शिष्यांनी प्रथम डब्याची कांच फोडली आणि महाराजांना आंत घुसविले. महाराजांनी जागेवर बसल्याबरोबर सापांच्या पेटाच्यांतून दोन नाग बाहेर काढले. ते डब्यात सोडून दिले. नाग पाहिल्याबरोबर इंग्रज अधिकाऱ्याच्या जोड्यावर चढू लागला तेव्हा इंग्रजाने महाराजांना हात जोडिले आणि माफी मागितली. लगेच त्यांनी महाराजांना बसावयाला व आराम करावयाला जागा करून दिली. काही क्षणातच महाराजांनी नागांना पेटाच्यात बंद केले. मग त्यांना प्रवासात काही अडचण

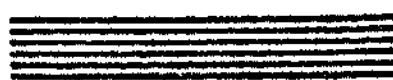
झाली नाही. त्यांना अनेक भाषा उत्तम बोलता येत असत.

ते परम शिवभक्त होते. त्यांच्यापाशी शिवाजीची सुंदर पंचधातूची मूर्ती होती. ते शिवाजीची आरती करत असत आणि त्याच वेळी मानसिक व्याधींनी त्रस्त झालेल्या रोग्यांचा इलाजही करीत असत. त्यांचे म्हणणे असे की, ही सर्व विकृती आहे. भूत, जकिणी वगैरे काहीही नाही. हिंदुंचा हा बावळटपणा आणि अंधशङ्खा कधी जाईल?

कांही वर्षे त्यांनी श्रमदान यज्ञाचे अनुष्ठान चालविले होते. त्यांचा डॉ. राजेंद्रप्रसाद, गुलजारीलाल नंदा, वीर सावरकर, आचार्य अत्रे, शिवराज पाटील, आर. के. पाटील इत्यादी लोकांशी घनिष्ठ संबंध होता आणि ते महाराजांच्या कामाबद्दल खूप प्रभावित झाले होते. महाराजांचे हजारो शिष्य आहेत. ते जनजागृतीच्या कामाला लागलेले आहेत. महाराजांचा मुक्तेश्वर मठ, खामगांव मठ व मुलुंडचा मठ प्रसिद्ध आहेत.

असे हे संत पांचलेगांवकर महाराज १९२७ साली पुण्याला आमच्या वडिलांकडे त्यांना बोलाविले होते म्हणून आले होते. संबंध हॉलभर त्यांचे नागाचे व सर्पाचे पेटारे होते. ते प्राणी बाहेर काढत तेव्हा पाहण्यास मोठी मजा वाटत असे. महाराज जवळ असल्यामुळे भिती वाटत नसे. त्यांच्यावर शङ्खा होती म्हणूनच. त्यांना काळ्या वस्त्रांचा तेव्हा फार तिटकारा होता. कोणी बायकां काळ्या साड्या नेसून आल्या तर ते भेटत नसत.

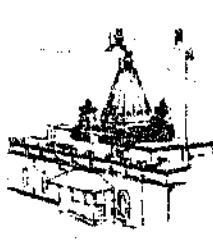
त्यांनी माझ्या गळ्यात १ साप घातला व म्हणाले, भिवूं नकोस, तो कांहीही करणार नाही. माझा भाचा उर्फ पुतण्या, कारण आम्ही दोघीं बहीणी एकाच घरात दिल्या गेल्या होतो. माझी बहीण तेव्हा तेथेच होती. तिचा मुलगा पझाकर दिनकर मुळ्ये, हा १-१। वर्षांचा होता. आज तो मुलगा मध्यप्रदेश हायकोर्टमध्ये जज्ज आहे. महाराजांनी त्याला उचलून नागावर बसविले हे सोबतच्या फोटोवरुन कळेलच. माझ्या वडिलांनी दोघांचेही फोटो काढिले ते येथे प्रसिद्ध केले आहेत.

श्री. विजय गळ्हाणकर साईचरणी विलीन

श्रीसाईबाबा संस्थानचे एकावेळचे अध्यक्ष कै. डॉ. के.भ. उर्फ अण्णासाहेब गळ्हाणकर यांचे सुपुत्र श्री. विजय (बाबा) यांचे शिर्डी मुक्कामी रविवार ता. २८ जून ८७ रोजी रात्री अचानक देहावसान झाले. निधनसमयी त्यांचे वय ४९ वर्षांचे होते.

श्री साई मृतात्म्यास चिरशांती व सद्गती देवोत.

श्री सच्चिदानंद समर्थसद्गुरुसाईनाथ

— श्री. वसंत वामन प्रधान

श्री. गणाधीराज को. ऑ. हाऊसिंग सोसायटी लि.,
बि. नं. २, ब्लॉक नं. ९२,
मिठागर रोड, मुलुंड (पूर्व),
मुंबई-४०० ०८९.

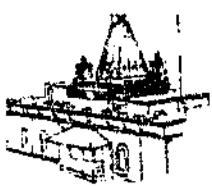
भारतीय संस्कृतीत गुरुने स्थान फार मोठे आहे. भगवान राम आणि कृष्ण यांना अनुकूळमे आपले गुरु वशिष्ठ व सांदिपनी यांचे संबंधी अत्यंत पूज्य भाव व नितांत आदर होता. ह्या महान व्यक्ती स्वतः परमेश्वरी अवतार व सर्व शक्तीमान असतानासुद्धा गुरुचरणी अत्यंत लीन होत्या. भगवान कृष्णांनी तर गुरुदक्षिणा इहणून आपल्या गुरुचा त्यांच्या इच्छेनुसार श्री. सांदिपनीचा मृतपुत्र त्यांना जिवत करून दिला. अर्वाचीन काळत श्री स्वामी विवेकानंदांचे गुरु भगवान रामकृष्ण परमहंस हे सुद्धा त्रिकालज्ञ अवतारी परमेश्वर स्वरूपच होते. श्री सच्चिदानंद समर्थ सद्गुरु साईनाथ महाराज हे भगवान कृष्ण व रामच. माझ्यामते श्री योगेश्वर कृष्णांचा आदिष्कार श्रीसाईबाबांच्या ठिकाणी जास्त आढळतो. यात तुलनात्मक विचार नसून भगवंताने कृष्ण अवतारात जास्त व्यापक परमेश्वरी लीला दाखविल्या. श्रीसाईबाबांचे समाधी मंदिरातील मुरलीधराच्या गाभान्यात देह विसर्जनाने वास्तव्य, आपण बालगोपाला सहीत याच ठिकाणी संवाद साधून सुखदुःखाच्या गोष्टी बोलत आनंदाने कालद्वंद्वणा करू असे श्रीबाबांचे आश्वासन, श्रीकृष्णाची द्वारका म्हणजे रूपकात्मक श्रीबाबांनी स्थापन केलेली द्वारकामाई समाविष्ट असलेले तुलसीदृढावन, पूर्वी होत असलेला गोपालकाला, अन्न संतर्पण, श्रीबाबा स्वतः हंडी शिजवून भक्तगंना जेवू घालणे हे काही वर्षपूर्वी घडलेले देव दुर्लभ दृष्ट्य गीतेचा अर्थ समजावून सांगणारे बालबहूमध्यारी श्रीसाईबाबा, राधाकृष्णबाईकडून रस्ते झाडण्याचे काम करून घेणारे म्हणजे राधामाई कडून सारी मलीनता काढून घेणारे (या बाई अध्यात्मिक मार्गात अती उच्च पदावर पोहोचलेल्या होत्या). लाडका भक्तशामा, श्रीबाबांचा घोडा, श्यामकर्ण या सर्व नामकरणाने तो भक्त वत्सल 'देव' जरी रागावला तरी प्रेमाने पोटाशी धरणारा, सर्व अपराध पाठीशी घालणारा, आईच्या मायेने आपल्याकडे पाहणारा व भक्त उद्धराची अहर्निश चिंता वाहणारा देवाधीदेव सद्गुरुस्वरूपही धारण करीत आहे. ते प्रत्यक्ष लौकिक अर्थाने गुरु नसून अप्रत्यक्षपणे देव व सद्गुरु या दोन्ही भूमिकेत सारखेच दिसतात. अर्थात सद्गुरु व देव यांत फरक नाहीच. माझ्यामते, श्यामाला विष्णू सहस्रनामाचा पाठ श्रीबाबांनी देणे, श्री. नानासाहेब चांदोरकरांना गीतार्थ समजाविणे, श्री. साठ्यांना गुरुचरित्राचे पारायण करण्यास सांगणे, श्री देव मामलेदारांना झानेश्वरीची पोथी समजाविणे, श्री. दादासाहेब खापडे यांच्या पत्नी सौ. खापडे यांना आई तू राजारान नित्य म्हणत रहा त्यात तुझे कल्याण आहे असे म्हणणारे श्रीसाईबाबा

‘सद्गुरुच’। माझ्या मावशीचे पती श्री. बेंडे यांनी श्रीसाईबाबांचेकडे मला मार्ग दाखवा असे म्हटल्यावर श्रीबाबांनी त्यांना एका निदीस्त व्यक्तीच्या श्वासावर लक्ष केंद्रित करावयास सांगून उमटणाऱ्या ध्वनीचा नामजप करावयास सांगितले, श्री. अण्णासाहेब दाभोळ्करांना (श्री साईसत्चरित्र लेखक) श्री. शामाकडे जावून गप्पागोष्टी करण्यास व पंधरा रूपये दक्षिणा आणण्यास पाठविले, सदर घटनेत शामाचे पंधरा नमस्कार व देशमुखबाईचे मंत्रोपदेश मागणे ही कथा व तिला केलेले मार्गदर्शन हे सर्व श्रीबाबांना पुढी कथन करणे व कथेचे तात्पर्य नीट ध्यानात ठेव असे श्रीबाबांचे आवर्जून सांगणे आणि खडीसाखरेचा प्रसाद देवून आयुष्याचा गोड शेवट करणे (श्रीसाईचरित्र लेखन पुरे होत असता त्याच चिंतनात देह विसर्जन होणे हे परमभाग्य हाच गोड शेवट) हेमाडपंतांना देशमुख बाईची गोष्ट नीट जीव लावून ध्यानात ठेव असे श्रीबाबा म्हणाले, यात माझ्या मते हेमाडपंतांना जगज्जननी आदीमाता श्रीसाईबाबा हेच सर्वस्व सर्व ज्ञान पसरविणारे सद्गुरु व सर्वेश्वर दिसले व त्यामुळेच श्रीबाबा ग्रंथ रूपाने प्रगट झाले. प्रस्तुत कथानक सारांश रूपाने जरा अवलोकन करु. बाईना परंपरागत स्वरूपाचा कान मंत्र पाहिजे होता. त्यावर श्रीसाईबाबा म्हणाले, आई माझेच कान गुरुने फुकले नाहीत तर तुला मी कानमंत्र कसा देवू, तू फक्त अनन्य भावाने मजकडे पहा, सारा परमार्थ हाती येईल. तू मजकडे अनन्य पाही॥ पाहीन तुजकडे तैसाच मीही॥ माझ्या गुरुने अन्य काही॥ शिकविले मीहीच मजला गी॥ अ. १९/७३ केवल जे मूर्त ज्ञान॥ चैतन्य अथवा आनंदघन॥ तेंची माझे स्वरूप जाण॥ ते नित्य ध्यान करीगा॥ जरी न आतुडे ऐसे ध्यान॥ करी सगूण रूपानुसंधान॥ मनी नख शिखान्तमी सगूण॥ रात्रंदिन आणावा॥ ऐसे करिता माझे ध्यान वृती होईल एकतान॥ ध्याता-ध्यान-ध्येयाचे भान॥ नष्ट होवून जाईल॥ एवं ही त्रिपुटी विलया जाता॥ ध्याता पावे चैतन्य घनता॥ हीच की ध्यानाची इतिकर्तव्यता॥ ब्रह्म समरसता पावसी॥ कासवी नदीचे ऐलकांठी॥ तिची पिल्ले पैलतटी॥ ना दूध ना ऊब - केवळ दृष्टी॥ देई पुष्टी बालका॥ पिलीया सदा आईचे ध्यान॥ नलगे काहीच करणे आन॥ नलगे दुग्ध ना चारा ना अन्न॥ माता निरीक्षण पोषण त्यां॥ हे जे निरीक्षण कूर्मदृष्टी॥ ही तो प्रत्यक्षअमृतवृष्टी॥ पिलीया लाधे स्वानंदपुष्टी॥ ऐक्यसृष्टी गुरुशिष्या॥ साईसत्चरित्र, अध्याय १९, ओव्या १०७ ते ११३.

श्री हेमाडपंतांकरवी श्रीसाईसत्चरित्र लेखनात श्रीसाईबाबा भक्ती, ज्ञान, वैराग्य, या सान्या रूपात प्रगट झाले आहेत. तरीसुद्धा आपत्याकरिता या गोष्टीच्या संदर्भात अनन्य चिंतन हा मार्ग सांगितला आहे.

श्रीसाईबाबांनी आत्मस्वरूपाचेही दर्शन घडविले आहे. परंतु ते सामान्य माणसाला शक्य होणार नाही. शरीर इंद्रिय आणि मन॥ बुद्धी ही नेणे करु आकलन॥ ऐसे जे आत्मस्वरूप गहन॥ तयाचे दर्शन गुरु कृपे॥ ३२११०

श्रीसाईबाबा आपत्या गुरुचा नामोल्लेख न करिता म्हणतात— एका विहिरीत माझ्या दोन्ही पायाला दोर बांधून विहिरीच्या काठावर असलेल्या एका झाडाला मला

बांधून मला पाण्याच्या वर उलटे लोंबकळत सोडले. अशा बेताने की मी विहिरीत न बुडता व तोंडात पाणी न जाता राहिलो. दहा बारा घटका त्या अवस्थेत राहिलो. त्यानंतर गुरु आले व मला त्यांनी बाहेर काढले. बाहेर काढल्यानंतर मला गुरुने विचारले, कसे वाटले. तर श्रीबाबांनी म्हटले मी फार आनंदात होतो. ती स्थिती अवर्णनीय आहे. ही श्रीसाईबाबांची आत्मसाक्षात्काराची कथा. ते स्वतःच सद्गुरु स्वरूपात असत्याचे दाखवितात. ही एक त्यांचीच रूपक कथा आहे. सद्गुरु भोक्षदाता आहे म्हणूनच सद्गुरु व परमेश्वर यात भेद नाही. श्रीसाईबाबा आपले मातापूरिता, देवाधिदेव, व सद्गुरुचे स्वरूपात आहेत. करिता गुरु स्वरूपध्यान ॥ कुंठीत होय बुद्धिमन ॥. म्हणोनी शेवटी करावे नमन ॥ निःशब्द मौन धरोनिया ॥ अ. ३२/८२.

नित्य नेमे स्मरा बाबासाई

चला चला हो शिरडीला जाऊ- डोळा भरूनी बाबांना पाहू
साई चरणावरी लीन होवूऱ्ड ... ॥ धृ ॥

भल्या पहाटे काकड आरती- झाल्या मंगल स्नानावरती
भक्त करिती अर्चन- बाबा देती दर्शन
जवळ घेवूनी अपुल्या भक्तांनाऱ्ड ... ॥ १ ॥

भोळी भाबडी मशिद माई- अपुल्या भक्तांच्या हृदयाचे ठायी
शिवशंभू दशी अग्नीकुंडातुनी
धरा विश्वास उटीचे ठायीऱ्ड ... ॥ २ ॥

झाली महाप्रसादाची वेळ- हजार भक्तांच्या पंगतीचा मेळ
करून धुपारती- भक्त येतीक्षिती
अपुल्या शिवसाई दर्शनालाऱ्ड. ... ॥ ३ ॥

लेंडीबागेत जावूनी येती- नंदा दिपाचे दर्शन घेती
दत्ता पाया पडून- साई रूपे स्मरुण
फिरून येवूं श्री साई दर्शनालाऱ्ड ... ॥ ४ ॥

रामचंद्र सांगे भक्तासाई- नित्य नेमे स्मरा बाबासाई
होतील थोडे कष्ट- जातील समुक्त दुःख
दृढ श्रद्धा असो श्री साई चरणीऱ्ड ... ॥ ५ ॥

— श्री. राम धनावडे

१३५/३९७३, सुखशांती,

कन्नमवार नगर क्र. २,

विक्रोली (पूर्व),

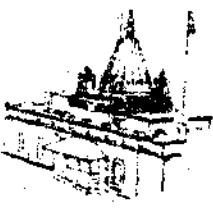
मुंबई-४०० ०८३.

श्रीसद्गुरुबाबाना काय द्यावे?

- सौ. उषा अधिकारी
बंदररोड, रत्नागिरी.

पूर्वी देव आणि दानव यांचे आपसात वैर असे. दुष्ट दानव उन्मत्त होऊन देवांना फार त्रास देत असत. काही वेळा असे बिकट प्रसंग येत की, देवांनाही आपत्या गुरुकडे धाव घ्यावी लागे. देवांचे गुरु होते बृहस्पति. ते देवांना योग्य तो सल्ला देत असत. गुरुचे माहात्म्य देवांहूनही श्रेष्ठ आहे. भगवान शंकराला तर गुरुचे गुरु म्हटले आहे. पुराणामध्ये थोर अशा गुरु-शिष्यांच्या अनेक कथा प्रस्तुत आहेत. गुरुचे शिष्यावरील अकृत्रिम प्रेम व शिष्यांची गुरुवरील अनन्य, अढळ निष्ठा यांचे त्यात बहारदार वर्णन आहे. श्रीदत्तात्रेयाने पशु-पक्षी, प्राणी, मानव हा भेद भाव न करता २४ गुरु केलेत. श्रीरामाचे गुरु वसिष्ठ मुनी तर श्रीकृष्णाचे सांदिपनी गुरु कल्याण व उद्घव या उत्तम शिष्यांचे गुरु होते रामदास. रामदासांच्या पूर्ण कसोटीला उत्तरलेले हे जसे दोन शिष्य होते, तसेच शिवराय हेही त्यांच्या परिक्षेला उत्तरलेले एक थोर शिष्य होते. क्षणाचाही विचार न करता अनेक आपत्तीशी झगडून मिळवलेल्या स्वराज्याचे न त्यांनी रामदासखामीना केले होते. त्यांचे गुरु रामदास हे परिपूर्ण, निग्रही, नस्पृह. त्यांनी ते दान तर स्वीकारले नाहीच पण आपत्या शिष्यांची पात्रता ओळखून त्यांना अनेक शुभाशीर्वाद दिले.

प्रत्येक मनुष्य प्राण्याला गुरु करावाच लागतो. साध्या संसारातसुद्धा मार्गदर्शकाची जरुरी असतेच. मग अध्यात्म मार्गाचा सोपान चढावयाला सद्गुरु आवश्यकच आहे. पण तो करताना त्याची नीट पारख करूनच केला पाहिजे. श्रीसाईसच्चरितकार श्री. गोविंद रघुनाथ दा भोळकर यांचा गुरुवर मुळीच विश्वास नव्हता. 'स्वकर्तवगारीने पुढे यावे, गुरुची आवश्यकताच काय' असे ते म्हणत. गुरुच्या आवश्यकतेबद्दल त्यांचा श्री. बाळासाहेब भाट्यांशी वादही झाला होता. पण शेवटी त्यांना श्रीबाबांचे दर्शन झाले तेहा कल्पनेपेक्षा आपण अधिक पाहिले आणि त्यामुळे आपत्याला अगदी समाधान वाटले असे त्यांनी खुषीने कबूल करून श्रीसाईबाबाना गुरुस्थानी मानले आणि त्यामुळेच श्रीबाबांवर अकृत्रिम प्रेम करून निष्ठा बाळगून त्यांनी असा कृपाशीर्वाद मिळवला की, जगातला सर्वश्रेष्ठ गुंथ त्यांचे हातून लिहून झाला. श्रीबाबाना अनेक वकील, डॉक्टर्स, सॉलिसिटर्स, शिक्षक, धनिक लोक यांनी गुरुस्थानी मानले पण श्रीबाबानी स्वतःकडे नेहमीच कमीपणा घेतला आहे. ते म्हणत, 'तुम्ही माझे नाव घ्या अगर घेऊ नका. मी मात्र तुमच्या नावाची अखंड घोकणी करतो. मी तुमच्या विष्टे पोटीचा किडा आहे. तुम्ही मला परमेश्वर, अल्ला मानता पण मी तो नाही. मी त्याचा बंदा, सेवक मात्र आहे. माझाही एक गुरु होता. आज तो नाही. त्याने माझ्यावर खूप प्रेम केले. कासवीच्या दृष्टीने त्याने माझ्याकडे पाहिले. मीही त्यांची अपरंपार सेवा केली.

भूक, तहान विसरुन मी माझ्या गुरुकडे अखंड पाहत राही. पहाता पहाता मला प्रेमाचा गहिवर येई. माझे गुरु मला प्रेमदृष्टीने न्हाऊ घालत. त्या प्रेमाचे वर्णन मी कसे करु? तुम्ही सर्वजण माझ्यावर रुसता. माझे व्यंकुशा आज असते तर मी त्यांच्यावर रुसलो; असतो. आता रुसायला मला रथानच नाही. माझ्या गुरुने माझी अनेक प्रकारे परीक्षा घेतली व शेवटी मी त्यांच्या परिक्षेत उत्तरताच दोन पैसे दक्षिणा मागितली. श्रद्धा आणि सबुरी हे दोन पैसे मी लगेच त्यांना देऊन टाकले”.

श्रीबाबा स्वतःच परब्रह्मस्वरूप असल्याने, पूर्ण निग्रही, बालब्रह्मचारी आणि जन्मतःच सर्व विद्यांनी परिपूर्ण असल्याने त्यांनी ते लगेच देऊन टाकले. आपण भक्त ते तातडीने देऊ शकतो का, याचा विचार केला पाहिजे. श्रीबाबा नानांना म्हणाले, “बनता बनता बनेल”. एकेका भक्ताला उद्देशून बोललेले त्यांचे अमृतभय बोल आपण ध्यानात घेऊन आपण जर वागलो, तर ते आपणालाही देता येतील. पण ते देण्यापूर्वी आपण काय देऊ शकतो? श्रीबाबांनी सांगितलेल्या गोष्टींपैकी आपण थोड्याफार गोष्टी जरी आचरणात आपल्या तरी त्यांना नक्की पोचतील. श्रीबाबा म्हणतात, “अरे, जनसेवा हीच प्रभुसेवा आहे. प्रभू काय मूर्तीतच आहे? तो सर्वांतर्यामी भरलेला आहे. तेळ्हा प्रत्येक व्यक्ती पशु-पक्षी व इतर प्राणीमात्र हे त्याचेच रूप मानून त्याप्रमाणे वागा. गरिबांना जमेल तशी मदत करा. अनाथ स्त्रीच्या बाळंतपणाला मदत करा. घरोघरी माधुकरी मागून जे विद्यार्जन करतात, अशा माधुक-यांना मदत करा. अनांच अपंग दीन दुबळ्यांसाठी चालवलेल्या संस्थांना मदत करा, भुकेलेल्याला अन्न व तहानलेल्या पाणी द्या. अन्नदान हे सर्वश्रष्ट दान आहे. मुक्या प्राण्यावरही प्रेम कंरळन त्यांना अन्नपाणी द्या. अनाथांना निवारा द्या. अनाथ, पंगु, रोगग्रस्त, पोरकी मुले यांच्याकरिता काही करता आले तर करा. विद्वानांची योग्य संभावना करा. हातात सत्ता असेल तर तिचा दुरुपयोग करू नका. लाचलुचपत घेऊ नका. आपल्यावर जबाबदारीचे काम टाकले असेल, तर जबाबदारी ओळखून ते नीटपणे करा. फाजील पोषाख करून अहंभाव दाखवू नका. उच्चनीचता पाहू नका. गरिबांना वस्त्रदानही करा. कुणाला हड्डहड करू नका. साधुसंतांचा मान राखा. कुणाचाही छळ करू नका. खूप फळभाराने वृक्ष जसे लीन होतात, तसे श्रीमंती आली तर लीन व्हा. सर्वावर प्रेम करा. आपण सर्व एक आहोत, ही भावना ठेवा. असे तुम्ही सर्व परिपूर्ण झालात की, मद्रूपचं होणार आहात. नुसती पूजा अर्चा करणे, गंध पुष्पे वाहाणे, उत्तमोत्तम वस्त्रे अर्पण करणे, पंचपक्वानांचा नैवेद्य दाखवणे याने परमेश्वर प्रसन्न होत नाही. त्यासाठी अनन्यनिष्ठा, निष्काम भक्ती सत्तील आचरण आणि प्रेमाची वागणूक हवी.”

श्रीसाईबाबांचे स्वमुखातून आलेले बोल आहेत हे. हे त्यांनी प्रवचन करून, कीर्तन करून प्रकट केलेले नाही. भक्तांशी प्रेमालाप करता करता ते सहज बोलून गेले आहेत. हे सद्गुरुघरचे गारुड आहे. हे ज्यांना ऐकायला, पहायला याचि देही याची डोळा मिळाले, ते भाग्यवान भक्त. आपण ते वाचून, ऐकून त्याप्रमाणे वागलो तर ती एक प्रकारची मूल्यवान दक्षिणाच ठरेल. आपण श्रीबाबांचे साधेसुधे, भोळेभाळे भक्त

आहोत. जे श्रीबाबांना जे हवे आहे ते द्यायचा जारतीत जारत प्रयत्न करणे हे प्रत्येक भक्ताचे काम आहे. खरा भक्त ते करीलच करील. खरा भक्त श्रीबाबांना हृदयसिंहासनावर बसवण्याची पराकाष्ठा करील आणि ते करता करता म्हणेल-

बाबा तुमचे शब्द यावे आचरणी
तुमच्या पवित्र नामाची मी ओढीन स्मरणी ।
दाखवीन माझी सत्त्वशील करणी
मग मिळेल मग ठाव तुमचे मंगल घरणी ॥

विधाता-साई

असू दे आमच्यावर अवधान
हे प्रभु दयाघन सुखनिधान
'भक्तचिया रक्षणा खचित धावेन'
जावो न कदापि व्यर्थ तव विधान -१-

आम्ही क्षुद्र आम्ही सामान्य
साई तूच एकला देवासम मान्य
तुजप्रत आलो विनीत शरण
न मरणभय, विश्वासता मन -२-

असावे मनी नित्य समाधान
श्रम नसावे चित्ता दुसरे नादान
नक्षर सुखांचे नकोच वरदान
वासनादमन, निरामय जीवन -३-

आनंदधन मिळावे साईवंदन
तुझ्या दर्शनास प्रार्थना साधन
चंचल मनाचे संपावे आकर्षण
छत्र बने मग खुले वितान -४-

साई, साधी भोळी भक्ती मान
तू पिता आमचा आम्ही तुझे संतान
निष्ठावान भक्तांतच साई तुझी शान
साईश्वरा, घडव चमत्कार-दर्शन -५-

— श्री. बाबू फिलीप डिसोजा
कॅनरा बँक, डॉ. परमार बिल्डिंग,
लोणावळा-४१० ४०१.

साईबाबांचा अवतार

— कु. संतोष अनंत राणे
मु. पो. मुटाट, मोहूळवाडी,
ता. देवगड, जि. सिंधुदुर्ग-४१६ ८०३.

या पृथ्वीतलावर परमेश्वराने खूप अवतार घेतले. परमेश्वर अवतार घेण्यामागे काहीतरी कारण असावे लागते. ती कारणे ओळखूनच परमेश्वर निरनिराळी रूपे धारण करतो.

जसे शोगावचे गजानन महाराज, अक्कलकोटचे अक्कलकोट खासी, कणकवलीचे भालचंद महाराज, त्याचप्रमाणे शिरडीचे साईनाथ महाराज.

साईबाबा हे हिंदू वा मुसलमानही नव्हते. त्याचप्रमाणे त्यांचा इतर कोणताही धर्म नव्हता. बाबांचा धर्म एकच होता, तो धर्म म्हणजेच बाबा परमेश्वर होते.

कलीयुगातील माणूस नास्तिक होऊन, वाईट कर्माकडे जात आहे. एवढा चांगला मनुष्य देह त्याला देवाने दिला आहे. त्या देहाचा तो काहीच सदुपयोग करत नाही.

हा देह या मनुष्याला खूप पुण्याईने मिळाला आहे. तो पुन्हा कधीच मिळणार नाही. ह्या जन्माचे काहीतरी सार्थक व्हावे. ह्या जन्मात आलेली संधी पुन्हा कधीच येणार नाही. एकदा मनुष्य जन्म गेला की तो गेलाच.

म्हणूनच मनुष्यदेह असताना नास्तिक होऊन, वाईट कर्माकडे न जाता, तो आस्तिक होऊन सत्कर्माकडे वळला पाहिजे. तो कोणत्याही धर्मातील असो. त्यात भेदभाव नाही. सर्व एकाच देवाची लेकरे.

त्याचप्रमाणे धर्माधर्मातील चालू असलेले वादविवाद टाळून, सर्व धर्मांनी एकमेकांशी एकमताने वागावे, एकमेकांस सहाय्य करावे, एकमेकांस समजावून घ्यावे.

स्वधर्मबिदल गर्व करून, दुसऱ्या धर्माची निंदा, कमीपणा करू नये.

कोणत्याही मनुष्याने आपला सुखाचा संसार संभाळून, आपल्याला आवडत असलेल्या कोणत्याही देवतेची उपासना, भक्ती वा नामस्मरण करावे.

गरिबांवर दया करा, प्राणीमात्रांवरही दया करा, भुक्तेलेल्यांना अन्न द्या, लज्जा रक्षणासाठी गरजूना स्वतःची वस्त्रे अर्पण करा. त्याचप्रमाणे निवान्याची सोय नसलेल्यांना स्वतःच्या घरात किंवा झोपडीत निवान्याची सोय करून द्या.

स्वतःचा देह स्वकल्याणासाठी न कष्टवता, तो जगाच्या कल्याणासाठी कष्टवा. अशा वर्तनाने मनुष्य जन्माचे सार्थक होईल आणि परमेश्वर प्रसन्न होईल. अशी भक्ती पाहून प्रत्यक्ष परमेश्वर आपल्या भक्ताच्यां घरी राबतो आणि राबलाही आहे.

अशा तळेने सर्व धर्मांना एकाचवेळी हा हिताचा उपदेश करण्यासाठी साईबाबांनी अवतार घेतला.

त्या साईमाऊलीला माझे कोटि कोटि प्रणाम!

नित्य मी जिवंत जाणा हेची सत्य.....

— श्री. मनमोहन चांदोरकर

छायाचित्रकार

‘पर्णकुटी’, न्यू नगरदास रोड,

पिकी चित्रपटगृहासमोर,

अंधेरी (पूर्व), मुंबई-४०० ०६९.

सोमवार दि. ११ मे १९८७ ला काही कामानिमित्त मी पुण्याला गेलो होतो. तेथून १२ मे ला नाशिकला जायचे होते. पुण्यास ठरविले की, शिर्डीला बाबांच्या दर्शनास जाऊ! म्हणून शिवाजीनगर एस. टी. स्थानकावर आलो. १२॥ च्या दुपारच्या पुणे—शिरडी बससाठी रांगेत उभा राहिलो. पण तेथे कळले की, दोन दिवसांच्या सर्व तिकीटांचे, आगाऊ आरक्षण झालेले आहे. आता काय करावे? परंतु इच्छा प्रबळ असली की मार्ग दिसतो ना! सहज डेपोत फिरत असताना पुणे—अमळनेर बस दिसली. एस. टी. कर्मचाऱ्याने सांगितले की, ही ६॥ ची सकाळची बस. पण ब्रेकडाऊनमुळे जवळजवळ ५॥ तास उशीरा सुटत आहे. कंडकटरला विचारले. त्याने, आता बस सुटायला आली आहे, बसा, असे म्हणताच, मी बसलो. बसमध्ये गर्दीही नक्ती. आम्ही केवळ १५-२० प्रवासीच होतो. बस चाकण, राजगुरु नगर, भोसरी मार्ग नारायणगावाला आली. निरनिराळ्या स्थानकावर माणसे चढत होती, उत्तरत होती. मला हा मार्ग नवीन होता. नारायणगावाला चहासाठी उत्तरत असताना कंडकटर म्हणाला, साहेब, एकतर बस ५॥ तास उशीरा आहे, तुम्ही आता आळेफाटचावरच जा. मी बरं म्हटले. एका तासा नंतर आळेफाटा आल्यावर चहा व नाश्ता केला. बाहेर येऊन पहातो तो काय बस तर निघून गेलेली. त्यात तो मार्ग मला अनोळखी व नवखा. काय करायचे हा गहन प्रश्न माझ्या समोर उभा राहिला. तेवढ्यात एक जीप संथ गतीने जात असल्याचे मी पाहिले. मी त्यांना माझी सारी बिकट परिस्थिती कथन केली. ते म्हणाले, जीप ४० कि. मी. च्या वर वेगाने जात नाही, पण बसा. जशी नेईल तसे जाऊ बँगेत जवळजवळ ७००-८०० रु., सामान व श्री. रणजित देसाई यांची ‘श्रीमान योगी’ही काढंबरी होती. मला काहीच सुचेनासे झाले होते.

जीप निघाली. १५-२० मिनिटांनंतर पुढे एक टपालाची बस दिसली. ती तळेगाव—संगमनेर होती. त्या बसमध्ये बसलो. झायक्हरला सगळी परिस्थिती समजावून सांगितली. पण ती टपालाची बस असल्यामुळे लहान लहान गावे घेत ३। च्या सुमारास संगमनेर येथे आली. तेथे कळले की, अंमळनेर बस सुटून १५ मिनिटे झाली होती.

संगमनेरचे कंट्रोलर श्री. पंडित यांना भेटलो. त्यांना सर्व सांगताच, त्यांनी शिर्डीला दूरध्वनी करायचे कबुल केले व ३॥ च्या संगमनेर—कोपरगाव बसमध्ये बसावयास

सांगितले. बस मध्ये उभं रहाण्या इतपतच जागा होती. बस सुटावयाच्या वेळी हे गृहस्थ स्वतः धावत मजकडे आले व मला म्हणाले, चांदोरकर, शिर्डीला दूरध्वनी लागलेला आहे. शिर्डीस कंट्रोलरला भेटा. बँग काढून ठेवायला सांगितले आहे. ६॥ वाजता संध्याकाळी शिर्डीस पोहोचलो. शिर्डीचे कंट्रोलर श्री. लंके यांनी ती बँग मिळविण्यात यश संपादिले होते. म्हणजे जवळ जवळ १ वाजल्यापासून ६॥ वाजेपर्यंत बँग मजकडे नक्ती. मिळाल्याचा आनंद अवर्णनीय होता. अर्थात मिळेपर्यंत बाबांचा धावा सारखा चालू होता.

बाबांच्या आशीर्वादाने व सर्वश्री पंडीत, लंके ह्यांच्या साहाय्यामुळे मला माझी बँग होती त्या स्थितीत परत भिळाली. ही पुण्याई माझे चुलत आजोबा (नानासाहेब चांदोरकर), जे बाबांच्या बरोबर होते व माझे वडील, जे १९३५ पासून शिर्डीस जात असत, यांच्यामुळे लाभली. मी देखील आतापर्यंत कित्येकदा शिर्डीस जाऊन आलो आहे. बाबांची कृपादृष्टी आम्हांवर आहे, तशीच अन्य साईभक्तांवरही ती राहो हीच त्या साईचरणी सदिच्छा.

बाबांच्या कृपेने गंभीर शस्त्रक्रिया टळली

— सौ. सरीता गोविंद लिखिते
ब १७५/१, सरकारी वसाहत,
वांद्रे (पूर्व), मुंबई-४०० ०५१.

मार्च १९८५ मधील ही घटना. माझ्या पुण्याच्या भावाचे एकाएकी प्रेशर वाढायचे व तो आजारी पडायचा. सर्व डॉक्टरी चाचण्या झाल्या. किडनी व्यवस्थित काम करीत नसल्याने असे होते, असे तज्ज डॉक्टरांनी निदान केले. त्याप्रमाणे शस्त्रक्रिया करून किडनी काढून टाकावयाचे ठरले. १३ मार्च १९८५ ला शस्त्रक्रिया करण्याचे निश्चित झाले. मला तसे पत्र आले. पत्र वाचून मी पार घाबरून गेले. डोळ्यांतून अश्रूंच्या धारा वाहू लागल्या. तो आमच्या पेक्षा खूपच लहान. व एवढ्या लहान वयात एवढे मोठे ऑपरेशन। काय करावे तेच सुचेना. शेवटी मी श्रीसाईबाबांची प्रार्थना केली की, माझ्या भावाची किडनी पूर्ववत काम करू दे. १३ मार्चला त्याला ठरल्याप्रमाणे शस्त्रक्रिया टेबलवर घेतले गेले. परंतु डॉक्टरांच्या मनात विचार आला की, एकदम किडनी काढून टाकू नये. त्याप्रमाणे त्यांनी बाहेर येऊन भावाच्या पत्तीला तशी विचारणा केली. त्यावर ती म्हणाली, आपणच तज्ज आहात, तेव्हा आपणास योग्य वाटेल तसे करा. डॉक्टरांनी किडनी काढली नाही. आता त्याची तब्येत उत्तम आहे. ही सर्व श्रीसाईबाबांचीच कृपा होय! अशा आमच्या परम पूज्य बाबांना कोटि कोटि प्रणाम.

शिरडीवृत्त – मे १९८७

या महिन्यात शाळा, कॉलेजना सुट्टी असल्यामुळे भक्तांची दर्शनासाठी गर्दा बरीच होती.

काही कलाकारांनी श्रीच्या पुढे हजेरी दिली ती खालीलप्रमाणे :

कीर्तन :

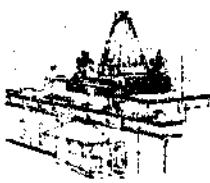
- १) ह.भ.प. मधुकर गणेश सूर्यवंशी, संस्थान-पुजारी (गवई), कीर्तनकार, प्रवचनकार यांची कीर्तने एकादशी व महत्वाचे दिवशी झाली.
- २) ह.भ.प. लक्ष्मण महाराज वाकचौरे, शिरडी.
- ३) ह.भ.प. जानकीबाई इंगळे, गोरेगाव.
- ४) ह.भ.प. गंगाधर नरहरबुवा व्यास, डॉबिवली.

* प्रवचन :

- १) ह.भ.प. शंकर रंगनाथ भालेराव, शिरडी.
- २) ह.भ.प. काशीबाई शिरसगांवकर, शिरसगांव

* भजन, गायन, घादन इ. :

- १) श्री. एस. विरेश, राजमंदी २) श्री. पी. व्ही. वासुदेव शास्त्री, अनंतपूर ३) श्री. शेकुमार कौशल, ग्वाल्हेर ४) श्री. विलास पवार ५) स्वीट मेलडी ऑर्केस्ट्रा, घाटकोपर ६) श्री. आनंद आसवेकर ७) श्री. बद्रेश्वर गवाल ८) श्री. लवेश नुरी ९) श्री. संभाजी निळे १०) श्री. रवी पाटणकर ११) श्री. केतन तोडणकर १२) श्री. शंकर जाधव १३) श्री. अंकुश म्हशीलकर १४) श्री. माणिक डे १५) श्रीमती नलिनी डे १६) कु. मिना प्रधान १७) श्री. बलराज भातणकर १८) श्री. गोविंद १९) श्री. दिलीप पांडे २०) श्री. नाखवा २१) श्री. सदानंद व पुढील पाच हितचिंतक २२) श्री राबीन २३) कु. शीला २४) श्री. चंद्रकांत ट्रॅफल्स, गिरगांव २५) श्री. नंदू भाटीया, शिरडी २६) श्री. संतोष पात्रे २७) श्री. तुकाराम रघुनाथ गोसावी, जोगेश्वरी २८) श्री. नथुलाल पाराशार, वरळी २९) श्री. मोहनदास वि. नार्वेकर, मालाड ३०) श्री. गणपत ना. नाणवे, मालाड ३१) श्री. एम. के. सक्सेना, अजली मितल ३२) सौ. वत्सलाबाई काशीनाथ पवार, शिरडी ३३) श्री. प्रभुदास लक्ष्मण जाधव, जामगांव ३४) श्री. ह.भ.प. गुलाब महाराज, काटेल ३५) श्री. रमेश एन. गुलानी, लक्ष्मीनगर ३६) सौ. आशा गुलानी ३७) कु. रत्नमाला गुलानी ३८) श्रीमती आर.रुकिमणी ३९) श्री. सुभाषचंद शंकरराव थोरात ४०) श्री. त्रिंबक माणिकराव देशमुख ४१) श्री. गंगाधर विष्णुपंत देव ४२) विद्या राणी दत्त, बंगलोर ४३) श्री. पी. के. दत्त ४४) श्री. बी. बी. मोहन ४५) श्री. रेतनलाल शर्मा, ४६) श्री. शिरडी साईबाबा भक्त समाज, चल्लापल्ली ४७) श्री. शिरडी साईबाबा ध्यान मंदिर, मछलीपटटण ४८) श्री. ए. सांबशिवराव, निजामाबाद ४९) श्री. रावळ पल्ली व्यंकटेशराव, चल्लापल्ली ५०) श्री. हसमुख ओंकार पाटील, नवापूर ५१) साईकृपा म्युझिकल बॅण्डपथक पार्टी, कळवणे ५२) कु. आशा ठाकूर

५३) श्री. नन्हेबाबू कुँवर, बिदर ५४) श्री. वई अंजनील, कुलू ५५) कु. मंजिरी कर्व,
पूर्ण ५६) श्री. आर. प्रताप राजू, पावगढा.

हवापाणी :— शिरडी येथील हवापाणी उत्तम असून रोगराई काही नाही.

• ————— •

श्री. रामचंद्र सहादू पा. कोते साईचरणी विलीन

श्री. साईबाबा संरथान शिरडी येथील कर्मचारी श्री. रामचंद्र सहादू पाटील कोते
यांचे दि. १७.४.८७ रोजी निधन झाले. मृत्युसमयी त्यांचे वय ५३ वर्ष होते.

श्री. रामचंद्र पाटील कोते हे श्रीच्या रथ, पालखी मिरवणुकीच्या वेळी
भारुड कार्यक्रम करीत असत.

ईश्वर त्यांच्या मृताम्यास शांती व सद्गती देवो.

: ===== :

अनाश्रितः कर्मफलं कार्यं कर्म करोति यः ।

स संन्यासीच योगी च न निरग्निर्न चक्रियः ॥१॥

(श्री मद्भगवद्गीता, अध्याय ६ वा)

अर्थ— जो आपले कर्म करीत असताना, फलाची अभिलाषा धरीत नाही तोच
खरा संन्यासी आणि तोच खरा योगी होय. परंतु ज्याने अग्निहोत्रादिक
कर्माचा त्याग केला आहे, आणि जो कोणतेच कर्म करीत नाही, तो
संन्यासी नक्हे व योगीही नक्हे.

: ===== :

यं संन्यासमिति प्राहुर्योगं तं विद्धि पाण्डव ।

न ह्यमसंन्यस्तसंकल्पो योगी भवति कश्चन ॥२॥

(श्री मद्भगवद्गीता, अध्याय ६ वा)

अर्थ— संन्यास म्हणजे योग किंवा भगवंताशी एकरूप होणे होय, कारण
मानवाने इंद्रिय तृप्तीच्या आसक्तीचा त्याग केला नाही तर तो पूर्ण योगी
बनू शकत नाही.

श्री साईबाबा संस्थान, शिरडी

श्री साईबाबा संस्थान प्रकाशित पुस्तकांची यादी

अनुक्र.	पुस्तकाचे नाव	भाषा	किंमत	पॅकींग व पोस्टेज
१.	श्री साई सत्चरित	मराठी	३९-००	९-०५
२.	—,,—	इंग्रजी	१४-५०	६-५०
३.	—,,—	हिंदी	—	—
४.	—,,—	गुजराथी	१९-००	६-५०
५.	—,,—	कन्नड	१३-५०	८-००
६.	—,,—	तेलगु	१८-००	८-००
७.	—,,—	तामीळ	—	—
८.	—,,—	सिंधी	२२-००	७-५०
९.	श्री साई सत्चरित पोथी	गुजराथी	३९-००	१०-५०
१०.	श्री साई लिलामृत	मराठी	—	—
११.	—,,—	हिंदी	—	—
१२.	—,,—	गुजराथी	६-६५	४-००
१३.	अवतार व कार्य	मराठी	—	—
१४.	स्तवन मंजिरी	मराठी	०-६५	३-५०
१५.	—,,—	हिंदी	१-००	३-५०
१६.	—,,—	गुजराथी	०-९०	३-५०
१७.	सगुणोपासना (आरती)	मराठी	०-७०	३-५०
१८.	—,,—	हिंदी	१-२५	३-५०
१९.	—,,—	गुजराथी	०-८०	३-५०
२०.	—,,—	तेलगु	२-५०	५-५०
२१.	—,,—	सिंधी	१-२५	३-५०
२२.	दासगणूकृत ४ अध्याय	मराठी	१-८५	३-५०
२३.	सचित्र साईबाबा	मराठी/इंग्रजी	४-८०	५-५०
२४.	मुलांचे साईबाबा	मराठी	—	—
२५.	—,,—	इंग्रजी	१-६५	३-५०
२६.	—,,—	हिंदी	—	—
२७.	—,,—	गुजराथी	१-६५	३-५०
२८.	—,,—	तेलगु	—	—
२९.	रुद्राध्याय (अ. ११ वा)	मराठी	०-८०	३-५०
३०.	मार्गदर्शिका (शिर्डी गाईड)	मराठी	—	—
३१.	—,,—	इंग्रजी	—	—
३२.	—,,—	गुजराथी	१-५०	३-५०
३३.	साई दि सुपरमॅन	इंग्रजी	७-२५	४-००
३४.	साईबाबा ऑफ शिर्डी (भरुचा)	इंग्रजी	६-५०	४-००
३५.	साईबाबा ऑफ शिर्डी (प्रधान)	इंग्रजी	३-००	४-००
३६.	अष्टोत्तर शत नामावली	मराठी	१-००	३-५०
३७.	रघुनाथ सावित्री भजनमाला	मराठी	१५-२५	४-५०

श्री साईबाबा संस्थान शिरडी फोटोची यादी

अनुक्र.	फोटोचे नाव	साईज	किंमत	पोस्टेज व पॅकिंग
१	द्वारकामाई फोटो (प्लॉस्टिक कोटेड)	१७" x २२"	२-८०	५-५०
२.	—, —	१४" x २०"	१-५०	५-५०
३.	—, —	७" x १०"	०-९०	५-५०
४.	दगडावर बसलेले साईबाबा (काळा/पांढरा)	१४" x २०"	०-८०	५-५०
५.	मूर्ती फोटो	७" x १०"	०-९०	५-५०
६.	पालखी फोटो	७" x १०"	०-९०	५-५०
७.	ऑफसेट फोटो	७" x १०"	०-९०	५-५०

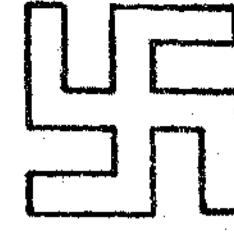
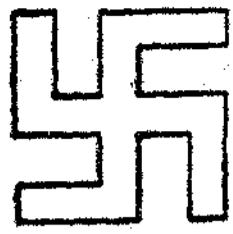
पुस्तक आणि छायाचित्रे मिळण्याचे ठिकाण :—

१. कार्यकारी अधिकारी, श्री साईबाबा संस्थान,
 पो. शिरडी, ता. कोपरगांव, जि.- अहमदनगर.
२. साईनिकेतन, ८०४-बी, डॉ. आंबेडकर मार्ग,
 दादर, मुंबई-४०० ०९४.

मुद्रक : श्री. एम.डी. राजन, गीता ऑफसेट, बी-२३, रॉयल इंडस्ट्रियल इस्टेट,
 नायगांव क्रॉस रोड, वडाळा, मुंबई-४०० ०३१.

संपादक व प्रकाशक : श्री. रा.द. बने, साई निकेतन,
 डॉ. आंबेडकर मार्ग, खोदादाद सर्कल जवळ, प्लॉट नं. ८०४ बी. दादर,
 मुंबई-४०० ०९४.

सप्टेंबर - १९८७

श्री साईबाबा

श्रीसाईबाबा संस्थान
शिरडीचे अधिकृत मासिक

संपादक

श्री. रा. द. बने

कार्यकारी अधिकारी श्रीसाईबाबा संस्थान शिरडी

-: कार्यकारी संपादक :-

प्रा. सौ. इंदिरा खेर
एम.ए., पी.एच.डी.
(इंग्रजी आवृत्ती)

श्री. सदानन्द चैदवणकर
(मराठी आवृत्ती)

वर्ष ६६ वे]

किंमत २ रुपये
दूरध्वनी : ४९२ २५ ६१

[अंक ६

- कायालिय -

"साईनिकेतन", प्लॉट नं. ८०४ बी, डॉ. आंबेडकर रोड, दादर, मुंबई-४०० ०९४.
वार्षिक वर्गणी रु. १०/- (ट.ख. सह) किरकोळ अंक २ रु. फक्त.

श्री साईबाबांच्या संदेशाचा जगभर प्रसार करणे हे
श्री साईलीलाचे मुख्य उद्दिष्ट आहे.

रघुनाथ सावित्री साईनाथ भजनमाला

२६

धन्य धन्य ते नगर ।
जेथें नामाचा गजर ॥
साधुसंत राहताती ।
तेथे देवकी वसती ॥
चला जाऊं हो दर्शना ।
भेदूं जीवीच्या जीवना ॥
दास म्हणे वाट पहाती ।
बाबा साईं ही विभूती ॥

२७

साईनाम गोड प्रेमे मी गाईन ।
वाचेने वर्णन यशोगीत ॥
यशोगीत बाबा वर्णया रसना ।
कैशी जोरावेना ठावे तूज ॥
तुजला पूजिती नाना भक्तजन ।
प्रत्येकीं लक्षण भिन्नभिन्न ॥
असे एकाचीया मनी शुद्ध भक्ती ।
संकटाची उक्ती आयकेना ॥
कोणी भक्त करी कामनिक भक्ति ।
ऐहिक संपत्ति इच्छीतसे ॥
सुखाची वासना धरूनि मी आलौ ।
कनिष्ठ ठरलौ भक्तां माजी ॥

२८

चला शिरडी गांवी जाऊं ।
डोळे भरून साईं पाहूं ॥
साईनाम मनोहर ।
दिव्य स्वरूप सुंदर ॥
पूजा करूं मनोभावे ।
साईं आम्हालागिं पावे ॥
साईं गुरुंत सद्गुरु ।
तो या जगिं आम्हा तारुं ॥
नाम जपा हो सत्वर ।
साईं पावेल लौकर ॥

२९

साईनामाचा झोँडा रोँवुनि
मेळ मिळवुंया सभोवतां ।
बहु टाळ्यांचा गजर करूनी
साईनाम हो घेऊं आतां ॥
साईनामाचा घोष करूनी
विघ्ने पळवूं दाहि दिशा ।
असे नाम हें प्रेमळ घेउनि
सुखवूं आपुल्या जिवितेशा ॥

या मासिकात प्रकाशित झालेल्या लेखांतील
मतांशी संपादक सहमत आहेतच असे नाही.

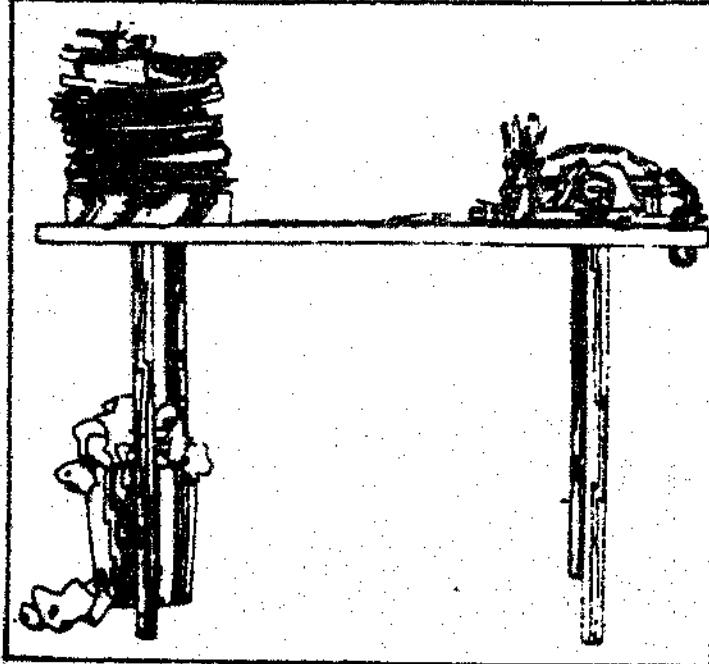
श्री साईलीला – सप्टेंबर १९८७

अनुक्रमणिका

क्रमांक	लेखक/कविता शिर्षक	लेखक–कवि नाव	पृष्ठ क्रमांक
१	संपादकीय	—	४
२	श्री साईबाबांच्या सिद्धी	— श्री. मु. ब. निंबाळकर	६
३	गोकुळात साई	— सौ. वसुंधरा चोरे	२०
४	श्री साईनाथांचा शारणार्थी – (२७)	— श्री. वि. बा. खेर	२१
५	मनोरथ पूर्ण करी साईनाथ	— श्री. वि. म. हटवार	२७
६	सौदागराचे घोडे	— श्रीमती शालिनी देसाई	२९
७	श्रद्धा – सबुरी	— सौ. संगीता शिवेश्वरकर	३६
८	श्री साईबाबांची अगाध लीला	— सौ. सीता घाटपांडे	३७
९	साईदरबारातील माणिक आणि मोती – २	— साईनंद	३८
१०	श्रीपाद वल्लभ दिगंबर व साईनाथ यांचे अवतार कार्य	— श्री. नंदू पाटील	४४
११	ही पहा साईलीला	— सौ. पौर्णिमा शोडे	४५
१२	साईकृपा	— प्रा. श्रीकांत भट	४६
१३	श्रीकृष्णाची सोन्याची द्वारका	— श्री. रमाकांत पंडित	४७
१४	साईबाबा आता तुम्ही पाणी प्या	— श्री. बाबुराव गडकरी	४९
१५	द्वारकामाई	— सौ. शामा कर्णिक	४९
१६	बाबांची अंकित मुलं	— श्री. अनिल रसाळ	५०
१७	रक्षण करी – साई हरी	— श्री. विलास पडवळ	५३
१८	साईभक्त – आज आणि काल	— श्री. अ.ग. सुर्वे	५४
१९	माझे दैवत श्री साईबाबा	— ताराबाई मांजेकर	५६
२०	सुखाचा शोध	— श्री. चकोर आजगांवकर	५७
२१	चला आपण शिरडी जाऊ	— कु. प्रशान्त राणे	५८
२२	शिरडी वृत्त – जून १९८७	—	५९
२३	शिरडीच्या साईबाबाची कथा	— श्री. महेद गुरद	६०
२४	(सही) सई, साई, सहाय्यी	— श्री. गधुसूदन करंबळेकर	६१
२५	श्री साईबाबाचे महत्त्व	— श्री. शिवानंद हिरेमठ	६३
२६	साई – एक कल्पवृक्ष	— श्री. मनोहर गायकवाड	६४

संपादकीय

आप भला तो जग भला

या जगात अनेक लोकांना दुसऱ्यांची सुधारणा करण्याचा ध्यास सतत लागून राहिलेला असतो. त्यामधेच आपले जीवन साफल्य आहे असे त्यांना वाटत असते. परंतु स्वतःकडे मात्र त्यांचे दुर्लक्ष असते. स्वतःमधे जे दुर्गुण आहेत त्याबद्दल त्यांना त्याचे काहीच वाटत नाही, चिंता नाही अगदी बेफिकीर ते असतात. काळजी करायची ती फक्त दुसऱ्यांची हेच जणू काय त्यांचे ध्येय.

पण भक्तांनो, या विसाव्या-एकविसाव्या शतकात प्रत्येकाने प्रथम स्वतःच्या सुधारणेकडे जास्तीत जास्त लक्ष पुरविले पाहिजे. “आप भला तो जग भला!” अशी एक हिंदी म्हण आहे. ती मधून पण हेच सूचित केलेले आहे. प्रथम आपली सुधारणा आणि मग जगाची, प्रथम आपली स्वतःची चिंता आणि मग इतरेतरांची विवंचना.

तुमच्या प्रत्येकाच्या मनात राग, द्वेष, मत्सर, वासना इ. बडरिषु आहेत. दुर्गुणाच्या म्हणायचे ते. मी कायतो मोठा, मी शहाणा, मी इतरांची सुधारणा करणार, मला लोकांनी मान घावा. मीच काय ते केलं. असा मी पणाचा विचार तुमच्या मनात नेहमी वावरत असतो, डोकावत असतो. हा असा मीपणाचा विचार तुमच्यापाशी जोवर आहे तोवर तुमच्या हातून इतरांची सुधारणा होणारच नाही आणि खरे सांगायचे तर तुमची स्वतःची पण नाहीच नाही.

प्रथम तुमचे चारित्र्य निर्मळ पाहिजे, स्वच्छ पाहिजे. या जगात धुतल्या तांदळासारखा कुणीच नाही. चंदावरसुद्धा डाग असलेला दिसतोच. तसे प्रत्येकाजवळ काहीना काहीतरी दोषास्पद हे आहेच आहे. तेव्हा हा दोष समजण्या इतकी पात्रता व तो घालविण्यासाठी सातत्याने यत्न करण्यात लक्ष पुरविले पाहिजे. स्वतः संपूर्ण चारित्र्य संपन्न असलेली व्यक्तीच इतरेजनांची सुधारणा करू शकेल, शकते.

साईभक्त मित्रांनो, जोपर्यंत तुमच्यापाशी, तुमच्याठायी राग, द्वेष, मत्सर, वासना इ. दुर्गुण वास करीत आहेत, तोपर्यंत तुम्ही स्वतःसाठी किंवा दुसऱ्यांसाठी काही करूच शकणार नाही असे निश्चित समजा. जोपर्यंत तुमच्या अंतःकरणात बरील दुर्गुणांचे वास्तव्य आहे तोपर्यंत सभोवतालच्या एकंदर परिस्थितीचे योग्य ते आकलन तुम्हाला करता येणार नाही, आणि योग्य आकलन न झाल्यामुळे नेमके काय केले पाहिजे, काय करावयास हवे याची तुम्हाला जाणीव होणार नाही. तुमच्या मनात सुधारणा विषयक वाटेल तेवढे विचार येईनात का, ते तुम्ही अंमलात आणूच शकणार नाही.

प्रथम स्वतःची सुधारणा केल्याशिवाय अर्थात् स्वतःमधील दुर्गुणांचे निर्मूलन,

समूळ उच्चाटन केल्याशिवाय जगाच्या, दुनियेच्या सुधारणेसाठी बाहेर पडाल तर काय होईल आहे माहित? तुमच्यातील दांभिकपणात, ढोंगीपणात दिवसेंदिवस अधिकाधिक भर पडत जाईल. तुमच्यातील मोठेपणाचा खोटा अभिमान निर्माण होईल. हा असा ढोंगीपणा, तुमचा शेवटी दाह करून टाकील. तुमची अक्षरशः होळी करील. खोट्या अभिमानामुळे तुमचे एक दिवस पूर्णपणे पतन झालेले तुम्हीच पहाल. त्यामुळे स्वतः सभोवाताली तुम्ही अकारण वैरी निर्माण करून घ्याल, तुम्ही अस्वस्थ व्हाल. आणि शेवटी पस्तवाल. आजकाल हृदयरोगाचे प्रमाण वाढलेले आहे. आणि चिंता काळजी हेच हृदयरोगाचे मूळ कारण आहे.

तेव्हा मुख्य मुद्दा लक्षात नेहमी बाळगण्याचा हा की तुम्ही प्रत्येकाने प्रथम स्वतःचे भले करण्यासाठी झटले पाहिजे. तुम्ही भले बनल्याशिवाय जग भले करण्याची तुमची आकांक्षा, मनीची व्यथा, आंतरिक तळमळ अगदी अगदी व्यर्थ आहे याची पक्की खूणगाठ मनाशी बांधाच, बांधून ठेवा.

तुमच्यात स्वच्छपणा आला, पावित्र्य आले, भलेपणा आला, तुमचे स्वतःचे कल्याण साधले म्हणजे दुसऱ्याचे भले करण्याची, दुसऱ्याचे कल्याण साधण्याची भाषाच तुमच्या तोऱ्हून येणार नाही. आणि ती येण्याची जरुरीपण नाही.

मग काय होईल? तुम्ही न बोलता चालाल तुमचे वागणे सवरणे हेच दुनियेची सुधारणा करण्यास समर्थ होईल मग तुमचे प्रत्येक कर्तव्य, प्रत्येक कृत्य प्रत्येक हालचाल व तुमचा प्रत्येक व्यवहार जगाचे भले करण्यासाठी कारणीभूत होईल.

तेव्हा भक्त मंडळीनो, श्रीसदगुरु साईनाथांपाशी आपण अहर्निश, रात्रंदिवस हीच प्रार्थना करायची की बाबा महाराजा, “माझे भले करण्यासाठी अहोरात्र झटण्याची मला बुद्धी दे, माझ्या ठायी जे दुर्गुण आहेत ते शोधून काढून त्यांचे निर्मूलन, समूळ निर्मूलन करण्यासाठी मला सुयोग्य बुद्धी दे.

श्री साईलीला

श्री साईलीला पुढील अंक श्री साईबाबा पुण्यतिथी विशेषांक म्हणून १ ऑक्टोबर १९८७ रोजी प्रकाशित होईल.

श्री साईलीला भक्तस्वानुभव विशेषांक म्हणून २० ऑक्टोबर १९८७ रोजी प्रकाशित होईल. १२८ पानांचा हा भरगच्य अनुभव अंक दिवाळी अंक म्हणून प्रकाशित होईल, व हा नोव्हेंबर-डिसेंबर जोड अंक म्हणून असेल.

श्री साईलीलाचे १० रु. भरून वार्षिक वर्गणीदार होण्याएवजी भक्तमंडळी आता अवघे ३०० रु. भरून तहह्यात वर्गणीदार होण्याचेच अधिक पसंत करतात. आपली तहह्यात वर्गणी ताबडतोब कार्यालयाकडे या पाठवा व अंक मराठी की इंग्रजी ते म.ओ. कूपनमधे स्पष्ट लिहा.

श्रीसाईबाबांच्या सिद्धी

ले. कर्नल मु.ब. निंबाळकर

(निष्पत्त)

१/१४, फाईल स्टार अपार्टमेंट्स,
बंड गार्डन रोड, पुणे-४११ ००९.

मोजूं येतील पर्जन्यधारा । बांधू येईल मोटे वारा ।

परी या साईच्या चमत्कारा । कवण मापारा मोजील ॥३६॥— अध्याय २२.

सिद्धी कोणत्या व किती ?

श्रीमद्भागवताच्या स्कंद ११ अध्याय १५ मध्ये, पातञ्जल योगसूत्राच्या 'विभूति पाद' या तिसऱ्या भागामध्ये व इतर अनेक ग्रंथांतून सिद्धीचे वर्णन आलेले आहे. ते थोड्याफार फरकाने एक सारखेच आहे. या लेखातील चर्चेसाठी आपण श्रीमद्भागवतात सांगितलेल्या सिद्धी घेऊ या.

एकंदर सिद्धी २३ आहेत व त्यांचे तीन प्रकार आहेत. पहिल्या महासिद्धी, या ८ असून अत्यंत श्रेष्ठ असल्याने प्राप्त करण्यास फार कठीण आहेत. त्या फक्त ईश्वराच्या स्वरूपात स्थिर झालेल्यांनाच प्राप्त होतात, इतरांना नाही. दुसऱ्या सौम्यसिद्धी. या १० असून सत्त्वगुणसंपन्न असल्याने साधक सत्त्वगुणसंपन्न झाला की त्याला प्राप्त होतात. तिसऱ्या क्षुद्रसिद्धी. या ५ असून ईश्वराचे भजन करून किंवा योगयुक्त होऊन अंतःकरण शुद्ध झाले, म्हणजे सहज प्राप्त होतात. आता प्रत्येक प्रकारातील वेगवेगळ्या सिद्धी कोणत्या ते पाहू या.

महासिद्धी (८)

- (१) अणिमा (देह अति सूक्ष्म करणे.)
- (२) महिमा (देह अति जड करणे.)
- (३) लघिमा (देह अति हलुका करणे.)
- (४) प्राप्ति (इंदियांसह त्या त्या विषयांची प्राप्ती.)
- (५) प्राकाश्य (परलोकातील अदृश्य विषयांचेही झान होणे.)
- (६) ईशिता (शरीरांना व जीवांना आपल्या इच्छेप्रमाणे प्रेरित करण्याची शक्ती.)
- (७) वशिता (सर्व विषयांत राहून त्यांना वश न होणे.)
- (८) यत्कामस्तदवस्थिति (सर्व कामनांचा लोप होऊन परमानंद प्राप्ती.)

सौम्यसिद्धी (१०)

- (१) अनुर्मिमत्त्वं (क्षुधा, तृष्णा, शोक, मोह, जरा, मृत्यु या सहा उर्मीची देहाला मुळीच पीडा न होणे.)
- (२) दूरश्रवण (कितीही दूर अंतरावर बोललेले भाषण एकाच ठिकाणी बसून ऐकणे.)
- (३) दूरदर्शन (त्रैलोक्यातील हालवाल बसल्या ठिकाणाहून डोळ्यांनी पाहणे.)

- (४) मनोजव (कल्पना करील तेथे शरीर मनोवेगाने घेऊन जाणे.)
- (५) कामरूप (देव, मनुष्य व पशुपक्षी यांचे पैकी कल्पना करील त्याचे रूप धारण करणे.)
- (६) परकायाप्रवेश (स्वतःचा देह न सोडता दुसऱ्या देहात प्रवेश करणे.)
- (७) स्वच्छंदमरण (काळाशी वश न होता आपल्या इच्छेने मरणे.)
- (८) स्वर्गीय देवांचे क्रीडन पाहणे व भोगणे.
- (९) यथासंकल्पसंसिद्धि (मन ज्या ज्या इच्छा करील त्या त्या प्राप्त होणे.)
- (१०) आज्ञा॒प्रतिहतागति॑: (ज्याच्या आज्ञेला व गतीला कोठेही प्रतिबंध नसणे.)

क्षुदसिद्धी

- (१) त्रिकालज्ञान (भूत, भविष्य आणि वर्तमान या तिन्ही काळांचे ज्ञान)
- (२) अद्वन्द्व (सुख, दुःख, शीत, उष्ण, मृदु आणि अत्यंत कठीण द्वंद्वाना मुळीच वश न होणे.)
- (३) परचित्ताद्यभिज्ञता (दुसऱ्याचे स्वप्न सांगणे किंवा त्याच्या मनातील हेतू जाणणे.)
- (४) प्रतिस्तंभन (अग्नी, वायू, उदक, शस्त्र, विष आणि सूर्य यांचा परिणाम न होऊ दणे.)
- (५) अपराजय (कोणालाही हार जावयाचे नाही. कोठे केव्हाही विजयीच व्हावयाचे.)

साईबाबांकडे कोणत्या सिद्धी होत्या ?

आता वरील सिद्धींपैकी साईबाबांकडून कोणकोणत्या सिद्धी प्रकट केल्या गेल्या त्या आपण पाहू या.

आणिमा व लघिमा

या देहाच्या सिद्धी आहेत. यांमुळे शरीर अति सूक्ष्म व हलके करता येते. बाबांजवळ या सिद्धी होत्या याचे एक उदाहरण म्हणजे अध्याय १० मध्ये नुसत्या चिंध्यांनी टांगलेल्या वीतभर फळीवर बाबा झोपत असत व कधी इतक्या उंच घढत किंवा उतरत हे कोणालाही कळत नसे :—

ऐसी चिंध्यांनी बांधिली फळी। वजन बाबांचे कैसे सांभाळी।

महासिद्धी असतां जवळी। नांवाला फळी केवळ ती ॥१८॥

अतिसूक्ष्म कण डोळां खुपे। तेथे अणिमावंत सुखे लपे।

माशी कीड मुँगी या रूपे। संचार सोपे बाबांचे ॥१९॥

अणिमा जयाचे घरची दासी। वेळ कां तयातै होतां माशी।

बसेल तो अधांतरी आकाशी। मात त्या कायसी फळीची ॥२०॥

— अध्याय १०

दुसरे उदाहरण म्हणजे अध्याय ९ मध्ये बाबा सौ. तर्खडांना शिरडीत म्हणाले होते की, ते वांद्याला त्यांचे घरी गेले होते परंतु श्री. तर्खड नैवेद्य दाखवायला विसरल्याने त्यांना उपाशीपोटी परत यावे लागले होते :—

कैसा पहा ऋणानुबंध । कवाड होते जरी बंद ।
तरी मी प्रवेशलो स्वच्छंद । कोण प्रतिबंध मज करी ॥१०८॥

— अध्याय ९

महिमा

हीपण देहाची सिद्धी आहे. यामुळे शरीर वाटेल तेवढे जड करता येते. पर्वतासारखे देखील. बयाजी कोते पाटील (ज्यांचे मांडीवर टेकून बाबांनी देहत्याग केला होता.) फार सशक्त होते. कधीकधी मालीश केल्यावर ते बाबांना उचलून धुनीपुढे नेऊन ठेवत. एकदा त्यांनी बाबांना तसे उचलण्याचा प्रयत्न केला परंतु बाबांना ते जराही हलवू शकले नाहीत. बाबा मात्र त्यांचेकडे पाहून खदखदा हसत होते. बयाजी मनात समजून गेले व त्यांचा अहंकार साफ उतरला.

प्राप्ति

इंद्रियांसह त्या त्या विषयांची प्राप्ती. बाबांना तर इंद्रियसुखांची मुळीच इच्छा नव्हती ऐसी बाबांची देहस्थिती । इंद्रिये जरी कर्मी प्रवर्तती ।
तरी तयांस विषयस्फूर्ति । लव संवित्ती असेना ॥१०२॥

— अध्याय १०

परंतु बाबा दुसऱ्यांच्या तसल्या इच्छा पुरविण्यास समर्थ होते. म्हणजे त्यांचे स्वतःजवळ ती सिद्धी असल्याशिवाय का?

जो जें मागे त्या तें देई । हें ब्रीद जयाने बांधिलें पार्यी ।

म्हणून म्हणतो करी गा घाई । दर्शन घेई साईचे ॥६०॥

— अध्याय १३

प्राकाशय

ब्रह्मांडातील अदृश्य विषयांचेही ज्ञान होणे. या बदल बाबा स्वतःच म्हणाले होते :—
माझा देह जरी इकडे । तुम्ही सातां समुदा पलीकडे ।
तुम्ही कांहीही करा तिकडे । जाणीव मज तात्काळ ॥६८॥

— अध्याय १५

एखाद्याचा मृत्यू झाल्यावर त्याच्या जीवाने पुढे कोठे व कोणत्या परिस्थितीत जन्म घेतला आहे, हेही बाबांना कळत असे. एकदा एका बाईच्या मुलाला सर्पदंश होऊन ते मेले. त्याची आई बाबांकडे आली व सारखी रङ्गून आपल्या मुलाला जिवंत करण्यासाठी विनवू लागली. जवळ कै. काकासाहेब दीक्षित उभे होते, त्यांना तिची दया येऊन तेही त्याबदल बाबांना विनंती करू लागले. तेहा बाबा त्यांना म्हणाले, “अरे काका! या मोहात तू पडू नकोस. झाले आहे ते चांगले झाले आहे. ह्या मुलाचा आत्मा नव्या शरीरात शिरला आहे. त्या देहात तो फार चांगले काम करेल, जे तो या देहात करू शकला नाही. जर मी त्या आत्म्याला या शरीरात परत आणला तर त्याचा नवीन देह मरेल आणि हा देह पुनः जिवंत होईल, मी तुझ्या करीता हे करू शकतो. पण तू त्याच्या परिणामाचा सांगोपांग विचार केला आहेस का? त्याची जबाबदारी घेण्यास तू तयार आहेस का?” हे ऐकून काकासाहेब दीक्षितांनी आपला आग्रह सोडला.

ईशिता (ईश्वरत्त्व)

शरीरांना व जीवांना आपल्या इच्छेप्रमाणे प्रेरित करण्याची साक्षात् ईश्वरासारखी शक्ती, या सिद्धीचे एकनाथ महाराज वर्णन करताना म्हणतात :—

तो आपुले नि प्रतापस्वभावी । मशकाहातीं मेरु विभांडवी ।

नीच हस्ते सृष्टि विध्वंसूनि मांडवी । का इंद्राते मारवी उंदिराहाती ॥११॥

यापरी एकाते मारवी । जीवे गेलिया जीवदी ।

अचेतनाते पालेजवी । ये सिद्धीची पदवी ईशत्त्व ॥१२॥

एकनाथी भागवत, अध्याय १५

या सिद्धीचे बाबांच्या बाबतीत ज्वलंत उदाहरण वर प्राकाश्य सिद्धीत वर्णन केलेल्या उदाहरणात सापडेल. त्यात बाबा स्वतःच दीक्षितांना म्हणाले होते की, त्या मुलाच्या जीवाने दुसरीकडे जन्म घेतला असला तरी त्या जीवाला परत या देहात आणून त्या मुलाला मी जिवंत करू शकतो. याच सिद्धीचे दुसरे उदाहरण म्हणजे, कै. अण्णासाहेब दाभोलकरांसारख्या विद्वान परंतु काव्य रचनेचा गंधही नसलेल्या गृहस्थाकङ्गून श्रीसाईसच्चरितासारखा ५२ अध्यायाचा व ११०७ ओव्यांचा अलंकारिक व काव्यमय ग्रंथराज लिहवून घेणे हे होय. कै. दाभोलकर स्वतःच म्हणतात :—

नसताः अधिकार – ज्ञानव्युत्पत्ति। मज पामरा स्फुरविली स्फूर्ति ।

ग्रंथ लिहविला माझिये हाती। द्यावया जागृति निजभक्तां ॥७॥

— अध्याय २५

काव्यपदबंधव्युपत्ती। नेणै मी पामर मंदगती ।

करधृत लेखणी धरोनि हाती। साईच लिहविती तें लिहितो ॥१११॥

— अध्याय ३७

वरिता

विषयात राहून त्यांना वश न होणे, सर्व भोग भोगून अभोक्ता राहणे, श्रीसाईबाबा शिरडीत गावात सर्व लोकवस्तीत रहात होते. स्त्री, पुरुष, मुलेबाळे या सर्वांना ते भेटत असत. राधाकृष्णामाई सारखी तरुण व सुंदर स्त्री त्यांच्या सेवेला सदा तत्पर होती. तिला तर बाबांनी सदा दूर ठेवलेच परंतु कोणत्याही स्त्रीच्या मोहात ते कधी पडले नाहीत. तसेच त्यांच्या हयातीच्या उत्तराधाति त्यांचेवर पैशाचा पाऊस पडत होता. उंची वस्त्रे व हिन्यामोत्यांची आभरणे चढविली जात होती, बसावयास गाद्या गिरद्या गोळा झाल्या होत्या. परंतु त्या गोष्टीच्या लोभात ते कधीच सापडले नाहीत. उलट बाबा हे सर्व कधी फेकून देतील याचीच भक्तांना मिती वाटत होती.

दिसे जरी परिवारिला भक्तीं । परी न कोठेही आसती ।

स्वस्वरूपीं चित्तवृत्ति । दृश्यनिवृत्ति सर्वदा ॥६०॥

— अध्याय १४

यत्कामस्तदवस्थति

सर्व कामनांचा लोप होऊन परमानंद प्राप्ती, ज्याच्या सर्व ईच्छा तृप्त झाल्या आहेत तोच परमानंदात रमु शकतो. बाबा स्वतः तर तसे रुमलेले असतचः—

साई आनंदवृत्तीची खाण । असलिया भक्त भाग्याचा जाण ।

परमानंदाची नाही वाण । सदैव परिपूर्ण सागरसा ॥६६॥

— अध्याय १

परंतु आपल्या सान्निध्यात बसलेल्या भक्तांनाही परमानंदाची गोडी चाखविण्याची त्यांचेत शक्ती होती, कै. खापडे, सौ. तर्खड, कै. नानासाहेब चांदोरकर वगैरे भक्तांना तसा अनुभव आलेला होता. तसेच अध्याय १२ मध्ये एका मामलेदाराबरोबर आलेल्या रामभक्त डॉक्टरालादेखील बाबांनी तसा अनुभव दिला होता.

परी ते दिवशी मध्यरात्री । कृपा झाली तयांवरी ।

परमानंदस्थितीची माधुरी । निदेमाझारी चाखिली ॥१७२॥

पुढे डॉक्टर स्वग्रामा परतती । तरी ती संपूर्ण स्वानंदस्थिति ।

संपूर्ण पंधरा दिन अनुभविती । वाढली भक्ति साईपदी ॥१७३॥

— अध्याय १२

अनूर्मिमत्त्वं

क्षुधा, तृष्णा, शोक, मोह, जरा व मृत्यु या उर्मीचा बाबांना मुळीच बाध नव्हता हे सांगायलाच नको. अगदी लहानपणापासूनच बाबांनी यांवर विजय मिळविला होता. म्हणूनच तात्या कोते पाटील यांची आई बायजाबाई हिला टोपलीत भाकऱ्या घेऊन त्यांना खाऊ घालण्याकरिता त्याच्यामागे भर दुपारी उन्हातान्हात, रानावनात पळावे लागत होते:—

कोस कोस रान धुंडावे । दाट झाड झुऱ्हुप तुडवावे ।

वेड्या फकीरास या हुडकावे । पाया पडावे तयाच्या ॥१०७॥

काय तिच्या त्या सत्त्वाची थोरी । ओली कोरडी भाजी भाकरी ।

रानी वनी दुपारी तिपारी । भरवीं न्याहारी बाबांते ॥१०८॥

— अध्याय ८

शोकमोहाबद्दल तर बोलावयासच नको. बाबांचे वैराग्य ते पोरसवदा असतानाच सर्वांना आश्चर्यचकित करण्यासारखे होते. शिरडीची एक वृद्ध बाई नाना चोपदाराची आई म्हणाली होती:—

सोळूनि माता पितर आप्त । गणगोत आणि जात पात ।

त्यागूनि सकल संसारजात । प्रकटला जनहितार्थ शिरडीत ॥११५॥

जो तो करी आश्चर्य थोर । ऐसे कैसे तरी हें पोर ।

वय कोंवळे रूप मनोहर । राही उघड्यावर रात्रंदिन ॥१२२॥

बाह्यात्कारी दिसे पोर । परा कृतीने थोरांहूनि थोर ।

वैराग्याचा पूर्ण अवतार । आश्चर्य फार सकळिंका ॥१२३॥

— अध्याय ४

जरामृत्यूबद्दल बोलायचे झाले तर सर्वांचा हा देह नश्वर आहे. श्रीराम व श्रीकृष्ण यांसारख्या अवतार पुरुषांनाही मृत्यू (देहत्याग) सुटला नाही. बाबा वृद्धापकाळी आजारी व अशक्त होते. तरी वेळ प्रसंगी अचाट शक्ती उत्पन्न करण्याची त्यांना सिद्धी होती. उदा. अध्याय १९ मध्ये वामन गोंदकराचे घराला शिंडी लाववून बाबा छपरावर झारझरा चढले व राधाकृष्णामाईचे छपरही सत्वर वळंघून गेले, याचे वर्णन करताना हेमाडपंत म्हणतात :—

दोधें दो बाजू धरुं लागत । तेव्हांच बाबा चालू शकत ।

स्वयें एवढे असतां अशक्त । कोटून सामर्थ्य आले हे ॥२४१॥

अध्याय १९

तसेच देहत्यागाचे वेळी देखील आजारी असून बाबा अगदी सावध होते व उदून बसलेलेही होते :—

दिवसां अष्ट घटकां भरतां । निर्याणकाळ निकट येतां ।

उदूनि बैसले ते निजसत्तां । अविकळ चित्तामाझारी ॥८४॥

नाही पङ्गून वा निजून । स्वस्थपणे गादीसी बैसून ।

ऐसा स्वहस्ते धर्म करुन । केले विसर्जन देहाचे ॥९४१॥

— अध्याय ४२

दूरश्रवण व दूरदर्शन

याची श्रीसाईसच्चरितात शेकडे उदाहरणे सापडतील. उदा. अ. २ मध्ये कै. दाभोलकरांचा कै. भाटे यांचेशी वाढ्यांत वाद झाला पण बाबांना तो मशिदीत ऐकू गेला :—

वाढ्यापासूनि मशिदीपर्यंत । मध्यंतरी अंतर बहुत ।

बाबांसी कळले कैसे हें वृत । आश्चर्य चकित मी मनी ॥१६७॥

तसेच अध्याय ३८ मध्ये कै. नानासाहेब चांदोरकर शिरडीस येताना कोपरगाव येथे दत्ताचे दर्शन घेण्याचे टाळून आल्याचे बाबांना शिरडीत बसल्या बसल्याच कळले होते.

आणिक एक झाला निवाड । असोत मध्ये पर्वत पहाड ।

कांहीं ग साईच्या दृष्टीआड । गुप्तही उघड त्यां सर्व ॥११९॥

— अध्याय २१

तथापि या दोन सिद्धी बाबांच्या वर वर्णन केलेल्या 'प्राकाश्य' नावाच्या महासिद्धीपुढे काहीच नाहीत. त्यात तर बाबांना समस्त ब्रह्मांडात घडणाऱ्या कोणत्याही गोष्टीची शिरडीत बसून जाणीव होत असे. असो.

मनोजाव/कामरूप

कल्पना करेल तेथे शरीर मनोवेगाने घेऊन जाणे आणि देव, मनुष्य किंवा प्राणी यांपैकी कल्पना करील त्याचे रूप धारण करणे. याची बाबांच्या चरित्रात दोन ठळक उदाहरणे आहेत. अध्याय ४० मध्ये बाळासाहेब देवांकडे उद्यापनाच्या जेवणाकरिता डहाणू येथे संन्याशाच्या रूपाने जाणे :—

मज न लागे गाडीघोडी । विमान आणि आगिनगाडी ।

हांक मारी जो मज आवडी । प्रकटे मी ते घडी अविलंब ॥३२॥

— अध्याय ४०

तसेच अध्याय ३३ मध्ये कै. नानासाहेब चांदोरकरांच्या मुलीकरिता उदी व आरती वेळेवर पोहोचविण्यासाठी जळगाव ते जामनेर टांगेवाल्याचे रूप घेऊन तांगा हाकलणे.

कुठला तांगा कुठला शिपाई । महानाटकी ही माऊली साई ।

संकट समयीं धावत येई । भावापायीं भक्तांच्या ॥११९॥

— अध्याय ३३

परकायाप्रवेश

स्वतःचा देह न सोडता दुसन्या देहात प्रवेश करणे. अध्याय ९ मध्ये सौ. तर्खडांनी स्वतः जेवत असताना एका भुकेलेल्या कुत्र्याला भाकरतुकडा खाऊ घातला होता याची त्यांना आठवण देऊन बाबांनी सांगितले होते :

‘तूं जेवूं बैसतां द्वारी येतां । पोटी क्षुधेची जया व्याकुलता ।

त्यां देखिले ज्या श्वाना अवचिता । मज एकात्मता तयासवे ॥१२६॥

— अध्याय ९

हंसराज नावाच्या गृहस्थाला दम्याचा विकार होता. तो बरा होण्यासाठी बाबांनी त्याला दही न खाण्यास सांगितले होते. परंतु तो दही खाण्याचे सोडी ना. शेवटी बाबांनी मांजराचे रूप घेऊन ते दही त्याचे आधी चोरून खाणे सुरु केले. एकदा हंसराजने त्या मांजराला चोरून दही खाताना पकडले व रागाने त्याचे पाठीवर जोराने काठी मारली. दुसरे दिवशी बाबांनी हंसराजला इतर भक्तांसमोर आपल्या पाठीवर उठलेले काठीचे वळ दाखविले व त्याला लज्जित करून सोडले.

स्वच्छंदमरण

श्रीएकनाथ महाराज म्हणतात :—

काळासी वश्य नाही होणे । आपुलिये इच्छेने मरणे ॥५५॥

देहत्यागाचे प्राणधारण । तेंच स्वच्छंद मृत्यूचे लक्षण ॥१३०॥

एकनाथी भागवत, अध्याय १५

बाबांजवळ ही सिद्धी होतीच. सन १८८६ मध्ये त्यांनी नाही का प्राण ब्रह्मांडी चढविला व तीन दिवसानंतर ते पुन्ह: शुद्धीवर आले? (अध्याय ४३) तसेच सन १९१८ साली विजयादशमीच्या दिवशी बाबांनी खरोखरीच देहत्याग केला, तोही स्वतःच्या इच्छेने हेमाडपंत म्हणतात :—

लोकसंग्रहार्थ जो अवतरला । कार्य संपत्ता अवतार संपविला ।

तो काय जन्म-मरणाचा अंकिला । विग्रह स्वलीला धरितो जो ॥१४५॥

— अध्याय ४२

आणि आपल्या देहत्यागाचा हा दिवस ठरविल्याबद्दल बाबांनी दोन वर्षांआधी

सीमोल्लंघनाच्या वेळी आपली वस्त्रे अग्नीत टाकून व रामचंद्र पाटलाला स्वज्ञात तात्या पाटलाच्या मरणाबद्दल सांगून आपल्या भक्तांना सूचना दिली होती ना?

एणेपरी करुनिया मीस । बाबांनी सुचविले सर्वत्रांस ।

भवसागर सीमोल्लंघनास । दसराच एक सुमुहूर्त ॥४०॥

— अध्याय ४२

यथासंकल्पसंसिद्धि व आज्ञा प्रतिहतागति:

मन ज्या ज्या इच्छा करील त्या त्या पुरविल्या जाणे आणि ज्याच्या आज्ञेला व गतीला कोठेही प्रतिबंध नसणे. यांत तर सर्व सिद्धीचे सार आहे. इतर सिद्धीत अंतर्भूत न करता येणाऱ्या बाबांच्या कोठलाही चमत्कार वा शक्ती या सदराखाली धरता येईल. यथासंकल्पसिद्धि समजावून सांगताना श्री एकनाथ महाराज म्हणतात :—

तो जे जे कालीं जे जे देशी । जे जे कर्मी जे जे अवस्थेसी ।

जे जे काही वांछी मानसी । ते संकल्प त्यापाशी सदा सफळ ॥१४५॥

आणि आज्ञा प्रतिहतगातीबद्दल तर श्रीकृष्ण भगवानच म्हणतात :

जैशी माझी आज्ञा सर्वातरी । तैशी त्याची आज्ञा चराचरी ।

कोणी नुल्लंघिती तिळभरी । ते आज्ञासिद्धि खरी तो लाहे ॥१४६॥

एकनाथी भागवत अध्याय १५.

श्रीसाईबाबांना आपली कोणतीही इच्छा पूर्ण करणे शक्य होते. तसेच त्यांची आज्ञा कलिकाळालाही अमान्य करणे शक्य नव्हते, व नाही. आपणा सर्वांना त्यांच्या चरित्रांतील चमत्कारावरुन व भक्तांना आलेल्या वारंवार अनुभवांवरुन पटळेले आहेच. बाबांचे तेलाशिवाय नुसत्या पाण्याने दीप पेटविणे, सर्वीज द्राक्षांना धरमसी उक्करांकरिता निर्बीज करणे, सपटणेकर व सौ. औरंगाबादकर वगैरांना पुत्रप्राप्ती करुन देणे, खापडेंच्या मुलाच्या ग्रंथिज्वर गांठी स्वतःच्या अंगावर उठवून घेणे वगैरे सारखे चमत्कार संकल्पसिद्धी खाली मोळू शकतात.

आज्ञा प्रतिहतागती बद्दल बोलायचे झाले तर बाबांनी बुझीचे जुलाब व उलट्या नुसती तर्जनी हालवून “खबरदार मलविसर्जनी जाता नये व वांतीही राहिली पाहिजे ठिकाणी” असे म्हणताच “दोन्ही व्याधीनी भेदरा घेतला.” (अध्याय २२). तसेच शामाच्या करांगुळीला सर्पदंश झाला तेव्हा बाबा ओरडले, “चढू नको भटुरड्या वर. चढशील तर खबरदार. चल नीघ जा खाली उतर” आणि विषाचे स्तंभन तर झालेच पण ते हळूहळू पार उतरुनही गेले. असा होता बाबांच्या शब्दांचा दरारा.

उगाच नाही बाबा कधी कधी आपल्या भक्तांना मृत्युपासूनही वाचविण्याचे आश्वासन देत असत. उदा. एकदा बुझीना ज्योतिषाने आजचा दिवस अशुभ असून त्यांना आज गंडांतर आहे असे सांगितले होते. तेव्हा—

बाबा बुझीस पुसती । काय हे नाना काय वदती ।

ते काय तुज माराया बघती । नलगे ती भीती आपणा ॥१४७॥

कैसा मारतोस पाहू मार । खुशाल त्यांना दई उत्तर ॥१४८॥

अध्याय २२

त्रिकालज्ञान

— याचा अर्थ भूत भविष्य आणि वर्तमान या तिन्ही काळांचे ज्ञान :
जो जो जाई करोया दर्शन । तयाचे भूत भविष्य वर्तमान ।
साईं न पुसतां करिती निवेदन । ऊण-खूण संपूर्ण ॥७१॥

— अध्याय १०

बाबांच्या त्रिकालज्ञानाबद्दल श्रीसाईसच्चरितात कितीतरी उदाहरणे सांपडतील. उदा. मिरीकरांवर येणारे सर्पदंशाचे गंडांतर बाबांना आधीच कळले होते. म्हणूनच त्यांनी गिरीकरांना त्याबद्दल पूर्व सूचना देऊन बरोबर संरक्षणासाठी शामाला धाडले होते. (अ. २२) तसेच विजयानंद नावाच्या मद्रासी संन्यासाचा मृत्यु जवळ आत्याचे जाणून बाबांनी त्याला भागवताचे पारायण करण्यास सांगितले होते. (अ. ३१) एवढेच काय, बाबांचे शालेय शिक्षण झाले नसतानाही त्यांना संस्कृत भाषेचे व्याकरणासह ज्ञान होते. अ. ३९ व अ. ५० मध्ये कै. नानासाहेब चांदोरकरांना अ. ४ मधील ३४व्या श्लोकावर बाबांनी किती अभ्यासपूर्ण व अलौकिक भाष्य ऐकविले होते? पण यात काय आश्चर्य? हेमाडपंत म्हणतात:—

जैसा करतल स्थित आमलक । तैसे आमूल विश्व ज्या देख ।

तया संता काय ना ठाऊक । सवितांही प्रकाशक त्यांचे नी ॥५६॥

— अध्याय ५०

बाबांना भक्तांच्या पूर्वजन्मांचीही माहिती असे व ते तसे बोलूनही दाखवीत. उदा. अ. २७ मध्ये सौ. तर्खांच्या, अ. ४६ मध्ये दोन शोळ्यांच्या व अ. ४७ मध्ये द्वार सर्प व बेढूक यांच्या तीन जन्मांच्या गोष्टी बाबांनी वर्णन केल्या होत्या.

अद्वंद

सुख-दुःख, शीत-उष्ण, मृदु-कठीण या द्वंद्वाना वश न होणे. बाबांच्या या सिद्धीबद्दल हेमाडपंत म्हणतात:—

कोवळ्या वयांत खडतर तप । शीत आतप समसाम्य ॥११८॥

— अध्याय ४

पायी जोडा ना वहाण । एक आसन गोणाचे ॥८८॥

तेचि आसन वा आस्तरण । कांसे एक कौपीन परिधान ।

नाहीं दुजे वस्त्र प्रावरण । शीतनिवारण धुनी ॥९१॥

— अध्याय ५

सौख्ये जयासी नाहीं हरिख । दुःखे जयासी नाहीं शोक ।

सरिखे जया रावरंक । हे काय कौतुक सामान्य ॥९०॥

— अध्याय ८

परिचिताद्यमिङ्गता

दुसऱ्या व्यक्तीचे स्वप्न किंवा मनातील हेतू सांगणे. बाबांना तर ही सिद्धी पूर्णपणे अवगत होती. अ. २९ मध्ये हाटे ग्वाल्हेरास असताना त्यांना 'सर्वैहस्तस्पर्शपूत'

रुपया गृहात असावा अशी इच्छा झाली ती, बाबांना शिरडीत लगेच कळली व त्यांचा दक्षिणेसाठी पाठवलेला रुपया तसाच परत करून ती पुरविली देखील. हाटे म्हणतात:

म्हणे मनी जैसा हेत | केला होता जैसा संकेत |

जाणोनि माझे मनोगत | पुरविला मनोरथ बाबांनी ॥१७५॥

— अध्याय २९

याचप्रमाणे अ. ३५ मध्ये धरमसी ठक्करांची निर्बीज दाक्षे खाण्याची इच्छा. अ. २८ मध्ये लखमीचंदाची सांजा खाण्याची इच्छा एवढेच काय अ १५ मध्ये तर एका पालीच्या मनातील बहीण भेटायला येणार याबद्दलचा अत्यानंदही बाबांना कळला होता.

प्रतिस्थंभन

अग्नी, वायू, उदक, शस्त्र, विष आणि सूर्य यांचा परिणाम न होणे. यातील बाबांच्या अग्नी, वायू व उदक यांच्या सिद्धीची उदाहरणे प्रसिद्ध अशा ११ व्या अध्यायातच सांपडतात. एकदा शिरडी येथे सोसाठ्याचा वारा सुटून मेघांच्या गडगडाटांनी व विद्युलतांच्या कडकडाटांनी घनदाट पाऊस पडायला सुरुवात झाली होती व सर्व गावकरी गुरांढोरांसकट बाबांकडे धावले होते. बाबांनी लगेच मशिदीच्या धारेवर येऊन आरोक्कीवर आरोक्की मारून पाऊस थांबविला. तसेच एकदा मशिदीतील धुनीच्या ज्वाळांनी भडका घेतला व ज्वाळा तक्तपोशीला जाऊन भिडू लागल्या. सर्वजण घाबरले परंतु बाबांनी शांतपणे सटका हातात घेतला व तो जमिनीवर आपटून ज्वाळांना 'हट की माघारा' 'सबूर सबूर' असा हुकूम दिला आणि खरोखरीच अग्नी हळूहळू शांत झाला. अग्नीबद्दल आणखी उदाहरण म्हणजे बाबांचे चुलीवरील हंडीतून वाफा वर उसक्त असताना व तपेले खतखतत असताना त्यात ढवळण्याकरिता आपला हात घालणे होय:—

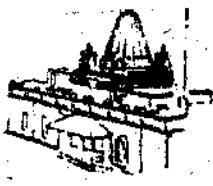
कोठें रक्तमांसाचा हात | कोठें तपेले प्रखर रखरखीत |

परी न भाजत्याची खूण यत्किंचित | न भयभीत मुखचर्या ॥८३॥

— अध्याय ३८

अग्नीवर प्रतिस्थंभन सिद्धी असत्याशिवायच का हे शक्य होते?

शस्त्राच्या स्तंभनाविषयी कै. पू. नरसिंह स्वामी एक गोष्ट सांगतात (Vol IV P. 170) अध्याय ३ मध्ये रोहिल्याच्या मोठ्याने कलमे पढण्याची हकीकत आहे. हा 'शरीरे पुष्ट जैसा हेला (रेडा) तर होताच परंतु धर्मवेडाही होता. त्याला बाबांनी मशिदीमध्ये हिंदू भक्तांकडून तालवृदांच्या वाद्यात व मंत्रस्तोत्रांच्या गजरात आपली विठ्ठल, दत्त यांसारख्या हिंदू देवतांप्रमाणे पूजा आरती करून घेणे पसंत नव्हते व त्याला हे इस्लाम धर्माच्या विरुद्ध वाटत होते. तेहा असत्या इस्लामच्या शत्रूचा नाश करणे हे आपले कर्तव्य तो मानीत असत्याने त्याने बाबांना ठार मारण्याचे ठरविले. त्यासाठी एकदा तो बाबांच्या मागे हातात मोठा सोटा उभारून उभा राहिला. बाबा अंतर्जानी असत्याने त्यांना हे कळले होते. आता तो घाव करणारच हतक्यात बाबा

एकदम मागे फिरले आणि रोहिल्याकडे रोखून पहात त्यांनी त्याचे डाव्या हाताचे मनगट पकडले. बस एवढेचा रोहिल्याच्या हातातील सोटा तर गळून पडलाच पण रोहिला स्वतःही धाडकन् जमिनीवर कोसळला. बाबा मात्र पुढे काहीही न बोलता. शांतपणे दुसरीकडे निघून गेले. नंतर लोकांनी रोहिल्याला विचारल्यावर तो म्हणाला, “बाबांनी माझी सर्व शक्तीच नाहीसी करून टाकली होती” असो.

अपराजय

कोणालाही हार जावयाचे नाही. कोठे केळाही विजयीच व्हावयाचे. ही सिद्धी असल्याशिवायच का अ. ४७ मध्ये त्या वाटसरुला विशाल जबड्याचा सर्प विक्राळ बेडकाला खाऊन टाकण्याची भिती वाटत असताना बाबा आत्मविश्वासाने म्हणाले :

तो काय करितो निश्चिन्तीते ।

त्याचा मी बाप आहे ना येथे । मग मी कशाते पाहिजे ॥५८॥

तसेच उपासनी महाराज जेव्हा १९११ साली पहिल्यांदा बाबांना भेटायला आले तेव्हा बाबा त्यांना म्हणाले, “आता जाऊ नकोस.” परंतु उपासनी महाराजांनी तेथे राहण्याची आपली असमर्थता दाखविली तेव्हा बाबा म्हणाले, “जातोस तर जा, पण आठ दिवसांत परत येशील.” आणि खरोखरीच उपासनी महाराजांची इच्छा नसतानाही बाबांनी त्यांचे बरोबर आठ दिवसात शिरडीत परत येणे घडविले. बाबा कधीच कोणाला हार जात नसत. तरी त्यांच्यात शक्तीच होती. (Vol. II P. 225).

साईबाबांना सिद्धी कशा प्राप्त झाल्या?

सिद्धी खालील कारणामुळे प्राप्त होतात. असे भागवतात सांगितले आहे:-

१ जन्म २ औषधी ३ मंत्र ४ तप व ५ योगधारणा. पक्ष्यांना आकाशांत उडता येणे, माशांना पाण्यात पोहता येणे या स्वाभाविक जन्म सिद्धी होत. काही श्रेष्ठ पुण्यवान, व्यक्तीतही पूर्वजन्माच्या साधनेमुळे जन्मतःच किंवा लहानपणीच सिद्धीचा प्रादुर्भाव झालेला दिसून येतो. कडू लिंब नित्य सेवन केले असता माणसाला विष बाधत नाही. अशा प्रकारच्या अनेक दिव्यौषधीच्या साधनसिद्धी आयुर्वेदात सांगितलेल्या आहेत. प्रेतावर बसून मंत्राचे अनुष्ठान सत्रभर केल्याने प्रेतदेवता प्रसन्न होते व भूतभविष्यवर्तमान अशा सर्व ज्ञानाची प्राप्ती होते. अशा प्रकारच्या अनेक सिद्धी मंत्र व तंत्र शास्त्रांत सांगितलेल्या आहेत. कृच्छ्र, पराक, चांदायण अशी व्रते, पर्जन्य धारांत बसणे, पाण्यात उभे राहणे, धूम्रपानादि साधन करणे इत्यादि जी तपे आहेत ती मनामध्ये जी जी भावना धारण करून आचरण करावीत ती ती सिद्धी प्राप्त होते. परंतु या सर्वच्या सर्व सिद्धी दृढ आसन घालून प्राणापानाचे ऐक्य करून योगधारणा करणाऱ्या एकट्या योग्याला प्राप्त होतात.

खरे म्हणजे साईबाबांनी सिद्धी प्राप्त करून घेण्यासाठी मुद्दाम प्रयत्न कधीच केला नाही. ज्या काही सिद्धी त्यांना तपामुळे किंवा योगामुळे प्राप्त झाल्याहोत्या, त्या

साहजिकव प्राप्त झाल्या होत्या. तथापि या सिद्धीचे परम टोक बाबांनी गाठले ते दुसऱ्याच कारणामुळे भागवतात श्रीकृष्ण भगवान म्हणतात :—

सांडूनि सकळ उपाये । मी एक ध्यानी धरिल्या पाहे ।

साधकासी काय उणे आहे । दुर्लभ काये सिद्धीचे ॥१८४॥

एकनाथी भागवत अ. १५

आपणास माहितच आहे की श्रीसाईबाबा अगदी लहानपणापासून आपल्या गुरुंच्या ध्यानात मग्न असत. अ. १९ मध्ये संगमनेरच्या राधाबाई देशमुखीणला बाबांनी नाही का सांगितले?

गुरुमुखावलोकन । करावें म्यां रात्रंदिन ।

नाहीं मज भूक ना तहान । गुरुवीण मन अस्वस्थ ॥६४॥

तयावीण नाहीं ध्यान । तयावीण न लक्ष्य आज्ञ ।

तोच एक नित्य अनुसंधान । नवलविंदान गुरुचे ॥६५॥

— अध्याय १९

आणि असे सतत ध्यानाने आपल्या गुरुशी एकरूप झाले असल्याने बाबांना आपल्या ईश्वरस्वरूप गुरुंच्या सर्व सिद्धी आपोआप प्राप्त झाल्या होत्या.

साईबाबांनी सिद्धी कृता वापरल्या ?

भागवतात व पातञ्जल योगशास्त्रात खन्या साधकाला सिद्धीपासून दूर राहण्यास सांगितले आहे :—

ते समाधावुपसर्गः व्युत्थाने सिद्धयः ॥३७॥

— विभूति पाद

(या सिद्धी समाधी साधण्यास विघ्नकारक आहेत. संसारी माणसाला मात्र त्या ऐश्वर्ययुक्त वाटतात.)

अन्तरायान्वदन्त्येता युञ्जतो योगमुत्तमम् ।

सया संपद्यमानस्य कालक्षपणहेतवः ॥३३॥

— श्रीमद भागवत स्कंध ११ अ. १५

(उत्तम योगाचा अभ्यास करणारे व मला प्राप्त करण्याचा प्रयत्न करणारे भक्त या सिद्धीना विघ्ने मानतात कारण यांच्यामुळे त्यांच्या वेळेचा अपव्यय होतो.)

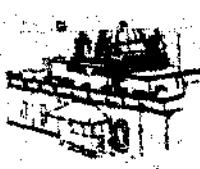
एकनाथ महाराजांनी तर साधकाने असल्या सिद्धीच्या नादी लागणे म्हणजे काशी यात्रेला गेलेल्या माणसाने तेथे वेश्येच्या नादी लागून स्वतःच्या सत्यानाश करून घेण्यासारखे आहे असे सांगून त्याचा धिक्कार केला आहे :—

पावतपावता वाराणशी । जो वस्तीसी गेला वेश्यागृहासी ।

नेत्रे भुलोनि तिच्या भोगासी । सर्वस्व तियेसी समर्पी ॥८९॥

— एकनाथी भागवत अ. १५

हा सर्व उपदेश जाणूनच की काय बाबांनी आपल्या साधनेच्या सुरवातीला लहानपणी असल्या सिद्धीकडे ढंकूनही पाहिले नाही. ते सदा आपल्या गुरुंच्या

ध्यानात मग्न असत. ज्या काही थोऱ्याथोडक्या सिद्धी त्यांचेकडून प्रकट झाल्या गेत्या त्या साहजिक रितीने किंवा नाइलाजाने, उदा. अ. ५ मध्ये तेल नसताना नुसत्या पाण्याने बाबांनी जे दिवे पेटवून दाखविले ते वाण्यांच्या हड्डीपणामुळे व चुकलेल्या वाण्यांना लज्जित करून त्यांना सन्मार्गावर आणण्यासाठी त्यांचे हातून हा चमत्कार घडला. तसेच औरंगाबादेच्या रस्त्यावर चांदपाटलाला खांद्यावर जड खोगीर घेऊन जाताना पाहून बाबांना त्याची घोडी हरवली असल्याचे व दोन महिन्यांपासून ती शोधण्याचा प्रयत्न करीत असल्याचे अन्तज्ञानाने कळले असावे. म्हणूनच की काय त्याची दया येऊन त्याचेवर कृपा करण्याच्या इच्छेने बाबांकडून त्याची घोडी शेजारच्या नाल्यातून सांपडून देण्याचा चमत्कार घडला असावा. नंतरही चिलीम पेटविण्याकरिता चिमटा जमिनीत खुपसून अग्नीची ज्वाळा उत्पन्न करणे व छापी भिजविण्याकरिता सटका जमिनीवर आपटून पाण्याची धार काढणे हाही चमत्कार जो चांद पाटलासमोर दाखविला गेला तोही अजाणताच. नेहमी जंगलात बाबा एकटेच असल्याने व जवळपास अग्नी व पाणी नसल्याने ते आपली सिद्धी वापरून चिलीम ओढण्याकरिता अग्नी व पाणी उत्पन्न करीत असावे व तेच चांदपाटलासमोर सहज अजाणता घडले गेले असावे. असो.

आयुष्याच्या उत्तरार्धात मात्र बाबांनी आपले सिद्धीसामर्थ्य वारंवार प्रकट केले. मात्र ते एकाद्या जादूगाराप्रमाणे लोकरंजनासाठी किंवा मानमान्यता मिळविण्यासाठी नव्हे तर फक्त भक्तांच्या कल्याणासाठी – याचे सविस्तर विवेचन खालील पुढच्या परिच्छेदात येईलच. असो.

सिद्ध साईबाबांचे उत्तुंग श्रेष्ठत्व

लहानमोठ्या सिद्धी प्राप्त झालेले व त्यांचे चमत्कार जगाला दाखविणारे अनेक साधू, मांत्रिक व जादूगार आपणाला माहीत आहेत व आपण पाहिलेलेही आहेत. परंतु श्रीसाईबाबोच्या सिद्धीचे सामर्थ्य या सवीपेक्षा अत्यंत श्रेष्ठ तर होतेच शिवाय त्या सिद्धीचा योग्य व निःस्वार्थीपणाने त्यांनी वापर केल्यामुळे त्यांच्या या श्रेष्ठत्वाला जण काय सोन्याचा मुलामाच घडलेला, होता.

साधकांच्या सिद्धीचे सामर्थ्य त्यांच्या साधनेच्या योग्यतेप्रमाणे कमीजास्त असते. उदा. एकाद्याला क्षुद्रसिद्धीतील त्रिकल्पज्ञान सिद्धी असणाऱ्याला कदाचित एकाद्या व्यक्तीचे या जन्मातील भूत, वर्तमान व भविष्य सांगता येईल पण त्याला त्याच्या पूर्वजन्माबद्दल काही सांगता येणार नाही. तसेच एकाद्याला साधकाजवळ 'प्रतिस्तंभन' सिद्धी असेल तर तो स्वतः विस्तवावरून चोलत जाऊ शकेल परंतु एकाद्या घराला लागलेली आग विझवू शकणार नाही. त्यासाठी बाबासारखा पूर्णद्विस्थेस पोहोचलेला सिद्धच पाहिजे. भक्तांच्या अनेक जन्माच्या कहाण्या सांगणे (अ. ४६ व ४७), एकाद्याचा मेलेला मुलगा दुसरीकडे जन्माला आलेला असला तरी त्याला परत मूळ स्त्रीच्या पोटी जन्मास आणणे (अ. ४८), दुसन्याच्या मनावर व बुद्धीवर ताबा ठेवून त्याला आपल्या इच्छेप्रमाणे वागण्यास भाग पाडणे (उपासनी महाराज), भक्ताला

अनायास मृत्यूचे आश्वासन देऊन त्याप्रमाणेच त्याचा मृत्यु घडवून आणणे (काकासाहेब दीक्षित) वर्गैरे सारख्या बाबांच्या सिद्धी ऐकल्या म्हणजे ते पूर्णांश सिद्धी प्राप्त झालेले श्रेष्ठ सिद्ध पुरुष होते याबद्दल शंकाच उरत नाही. परंतु यापेक्षा बाबांनी काही भक्तांना साक्षात् श्रीरामप्रभू विठ्ठल वर्गैरे देवांच्या रूपाने दर्शन दिली होती हे ऐकून तर ते साक्षात् ईश्वरच होते असे वाटायला लागते. अशा प्रकारची सिद्धी प्रकट केलेले संत पुरुष माझ्या तरी ऐकण्यात नाही. उगाच नाही उपासनी महाराजांनी त्यांच्या श्रीसाईनाथमहिमस्तोत्रांत त्यांना खालील विशेषणांनी संबोधले :—

अनेकाश्रुतातकर्य लीलाविलासै ।

समाविष्कृतेशानभास्वतप्रभावम् ॥

(न ऐकलेल्या व तर्क न करता येणाऱ्या अनेक लीला करून साक्षात् शंकराचा तेजस्वी प्रभाव प्रकट करणारा)

खरे म्हणजे बाबांच्या सिद्धीचे वर्णन करावयाचे म्हणजे आकाशाला गवसणी घालण्यासारखे आहे. ह.भ.प. दासगणू महाराज म्हणतात :—

बाबा तुमच्या लीलेचा । कोणा नलगे पाड साचा ।

तेथे माझी आर्ष वाचा । टिकेल सांगा कोटून ॥९८॥

— श्रीसाईनाथ रत्नवनमंजरी

तरीपण मी वर जो बाबांच्या सिद्धी-चमत्कारांचे वर्णन करून त्यांना तर्काच्या चौकटीत बसविष्ण्याचा प्रयत्न केला आहे तो फक्त साईभक्तांना सावध करण्यासाठी. हल्ली जगात पुष्कळसे साधू, संत व गुरु थोड्याफार सिद्धीचे चमत्कार दाखवून आपल्या मागे भोळे भक्तगण जमा करतात. अशा अर्धवट सिद्धी प्राप्त झालेल्या गुरुंच्या मानपान व दब्य यांच्या मोहात पहून कदाचित पुढे अधःपात होण्याचा संभव असतो व त्यामुळे त्यांच्या शिष्यांचेही कल्याण होणे थांबते. म्हणून वाचकांनी अशा गुरुंच्या नादी न लागता बाबांसारख्या अगदी पूर्णत्वास पावलेल्या सद्गुरुचीच कास धरावी मग ते सध्या देहधारी नसले तरी हरकत नाही. देहत्यागानंतरही आपल्या भक्तांवर अनुग्रह करण्याची व त्यांना मार्गदर्शन करण्याची त्यांचेत सामर्थ्य असते.

बाबांच्या सिद्धी अति उच्च व संपूर्ण असल्याने त्यांचे श्रेष्ठत्व सिद्ध तर होतेच परंतु त्यांच्या सिद्धी त्यांनी का व कशाकरिता वापरल्या हे महत्त्वाचे आहे. वर सांगितल्याप्रमाणे बाबांनी सिद्धी मिळविष्ण्याचा खास प्रयत्न केला नाही व त्या प्राप्त झाल्यावर त्यांचे मुद्दाम प्रदर्शनही केले नाही. वरील सर्व उदाहरणे बारकाईनी पाहिली तर आपणाला कळून येईल की बाबांनी आपल्या प्रत्येक सिद्धीचा उपयोग केवळ भक्तांच्या कल्याणाकरिताच केला आहे. कधी त्यांचा अहंकार घालविष्ण्यासाठी, कधी त्यांना जागवून किंवा ओढून आणून पुन्ह: ईश्वरभक्तीला लावण्यासाठी, कधी त्यांना संकटातून वाचविष्ण्यासाठी, कधी त्यांच्या इच्छा किंवा मनोरथ पुरविष्ण्यासाठी, तर कधी त्यांना सद्गती देण्यासाठी. अशा भक्तांच्या अनेक कार्यासाठी बाबांनी सिद्धी वापरल्या आणि त्यामुळे त्या लोकांना दिसल्या. त्यामागे मानमान्यता किंवा

द्रव्यप्राप्तीचा हेतू मुळीच नव्हता.

बाबा सदैव निष्काम । अवाप्तकाम पूर्णत्वे ॥१०४॥

इहलोकी न प्राप्तव्य कांही । साध्य परलोकीही उरलें नाही ।

ऐसा हा केवळ लोकानुग्रही । संत ये मही अवतरला ॥१०७॥

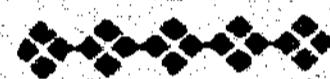
— अध्याय १०

तेव्हा बाबांच्या सिद्धीचे व त्यांच्या कार्याचे असे उत्तुंग व अलौकिक श्रेष्ठत्व पाहून आपली मति गुंग होते आणि त्यांना प्रत्यक्ष ईश्वराचा अवतार मानून हेमाडपंताप्रमाणे खालील ओवी आदराने व शरणागतीने म्हणाविसी वाटते :-

तो हा साई संतवर । ईश्वराचा दुजा अवतार ।

डोई तयाच्या पायांवर । टेवितां कृपाकर ठेवील ॥१४९॥

— अध्याय ११

गोकुळात साई

शिंडी असे माझे साई माय
जसी गाईच्या दुधावरची साय
साई भक्तांना देती मदतीचा हात
जसा मंजु दुधभात ॥१॥
साईच्या ठायी अहंपणा नाही
जसे दुधाचे जमते दही
साई भक्तांस मारती हाक
जसे दह्याचे बनते ताक ॥२॥
साईची असे गोड वाणी
जसे ताकावरचे लोणी
साईची किर्ती असे खूप
जसे लोणकडे साजूक तुप ॥३॥
साईच्या वाणीत भरले आहे अमृत
जसे दह्या दुधाचे पंचामृत
साईच्या नामाचा चाले जप अखेंड
जसे चक्याचे बनते श्रीखंड ॥४॥

साईच्या नामात आहे आगळी धुंदी
जसी दुधाची केशर मिश्रीत बासुंदी
साईचे मन असे स्थिर
जशी गोड शेवयांची खीर ॥५॥
साईचा होतो मला क्षणोक्षणी भास
जसा निरसर चीकाचा खरवस
साईनी दिला सन्मार्गाचा सल्ला
जसा पनीरचा रसगुल्ला ॥६॥
साईच्या भवितत झाले मी धुंद
जसा माव्याचा कलाकंद
असे सर्व गुण संपन्न माझे साई
जशी स्वादिष्ट रसमलाई ॥७॥

— सौ. वसुंधरा रा. चौरे

८०३ सी.लक्ष्मी-भुवन

डॉ. आंबेडकर सोड, दादर,

मुंबई-४०००९४.

श्री साईनाथांचा शरणार्थी – (२७)

लेखक : बहुमीभूत स्वामी साईशरणानंद
अनुवादक : वि. बा. खेर

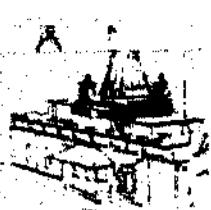
सस्तु साहित्य या संस्थेत ता. ११ डिसेंबर, १९५० पासून ३१ मार्च, १९५३ पर्यंत मी होतो त्या दरम्यान संस्थेने माझी खालील पुस्तके छाधली व मला प्रत्येकाच्या २५ प्रति भेट देण्यात आल्या. त्यातील पुष्कळशा मी अहमदाबादच्या भक्तांना भेट म्हणून दिल्या.— (१) श्री साईबाबा (दुसरी आवृत्ति) (२) शंकराचार्य (३) मनुष्यधर्म (४) नित्यपाठ (५) सती सावित्री (६) श्री प्रल्हाद (७) जडभरत (८) अंबरीष (९) शुकदेवजी (१०) गजेन्द्र मोक्ष (११) मरतराम (१२) ज्ञानदेव व चांगदेव पासष्टी (१३) धर्मकथा (१४) जप व नामस्मरण.

१९५१च्या चैत्र मासात सप्तमी, अष्टमी व नवमीला श्रीसाईबाबांच्या नाटकाचा प्रयोग व सतार महाराजांचे भजन श्री. हर्षदभाई महेता यांनी बडोद्याला ठेवले होते. तसेच श्रीसाईबाबांच्या मंदिराचे उद्घाटन क्वावयाचे होते त्यासाठी मला खूप आग्रहपूर्वक प्रमुख पाहुणे म्हणून नेले होते. त्या मंदिराच्या उद्घाटनानंतर श्रीसाईमहाराजांवर मी प्रवचन केले, ते काहीना खूपच आवडले. प्रवचनानंतर प्रश्न विचारण्यात आले, त्यांना समर्पक उत्तरे देण्यात आली. कोणी बटुभाई गोपालजी, देसाई यांनी प्रवचनावर काही टीका केली, तिला पण योग्य उत्तर दिले. असे म्हणतात की, बटुभाईंनी टीका केल्यानंतर त्यांच्या चेहरा सुजला व तोडात फोड उठले, जे दोन-तीन दिवसांनी बरे झाले. त्यांना हे दुख झाले हे ऐकून मला ठीक वाटले नाही. नंतर मी त्याच रात्री अहमदाबादला परतलो, बटुभाईसुद्धा अहमदाबादला परतले.

उद्घाटनाच्या प्रसंगी हर्षदभाईच्या पत्नीची ऑळख झाली. त्या मे महिन्यात त्यांचा मुलगा व त्यांची नणंद कुमुदबहेन भीखुभाई रावल यांच्यासह मला भेटण्यास आल्या. कुमुदबहेनचा प्रथम परिचय उमरेठमधे जणू काय स्वज्ञात केव्हा तरी झाला होता, असे त्यावेळी वाटले. थोडेसे गेंगाणे बोलणाऱ्या व हिरवीसाडी परिधान केलेल्या देवीचे स्वज्ञात दर्शन झाले व नंतर लक्ष्मीदेवीचे दर्शन झाले, तेव्हा चेहन्यावर जो चिन्हे पाहिली, ती चिन्हे कुमुदबहेनच्या चेहन्यावर असल्याचा भास झाला म्हणून त्यांच्याविषयी मला आपुलकी वाटली. लीनुभाईचे त्यांचेकडे येणेजाणे होते. त्यांचे बरोबर कुमुदबहेनच्या निरोप आला, म्हणून १९५१च्या जुलै-ऑगस्टमधे एका रविवारी मी त्यांच्याकडे गेलो होतो. त्यावेळी मी त्यांना विचारले,

“देवी (माताजी) हे फार उग्र दैवत समजले जाते. तिच्या पूजा-अर्चनात थोडीशी जरी चूक झाली तरी तिला ती सहन होत नाही, म्हणून तिची पूजा-अर्चा व पाठ आदि मी करत नाही. या बाबतीत तुमचे काय मत आहे?”

त्या म्हणाल्या, “देवीला (माताजीला) भिण्याचे कारण नाही. विधिविधान व सर्व नियमांचे कडक पालन इत्यादि फक्त सकाम भक्तासाठीच आहे. निष्काम भक्ताला

भिण्याची जरुरी नाही. ज्याला मालकाकडून वेतनाची अपेक्षा असते, त्याला नियमानुसार चोख नोकरी करणे प्राप्त आहे. त्यात कसूर झाल्यास पगार कसा मिळणार? पण जो निष्काम सेवा करतो, जो सेवेच्या बदल्यात काही घेत नाही, त्याला मालक म्हणणार तरी काय?"

यावेळी संसार त्याग करून संन्यास घेण्याची माझी इच्छा, तसेच आवश्यकता त्याना सांगितली व त्यावर वर्चा केली. १९१६ सालापासूनच माझी संन्यास घेण्याची इच्छा होती व आता संन्यास घेण्यास समय पक्व झाला होता.

बापूसाहेब जोगांची इच्छा नसतानासुद्धा उपासनी महाराजांनी त्याना शेवटी संन्यास घ्यावयास लावला. शिवाय कुमुदबहेन पण एकदा बोलता बोलता म्हणून गेल्या 'श्रीसाईमहाराजांचा बाबू तो कसा असणार? फकीरांतील फकीरच असणार.' माझ्या मातोश्रीच्या निधनानंतर तिची सर्व क्रिया उरकून वर्षश्राद्ध केल्यानंतर माझा संन्यास घेण्याचा विचार होता. परंतु श्रीसाईमहाराजांच्या पुस्तकाची प्रवृत्ति तसेच श्वेतदस्त्रांतील स्थितीत होणारी गुरुसेवा व जनसेवेची अनुकूलता ही संन्यास घेतल्यावर शक्य होणार नाही, या विचाराने संन्यास घेणे लांबणीवर पडले. उर्वरित आयुष्यातील शेवटच्या टप्प्यात संन्यास घेण्याचा निश्चय तर होताच. कुमुदबहेनच्या वरील उद्गारांनी राधाकृष्णआई वारंवार ज्या वचनांचा उच्चार करी, त्यांची आठवण झाली. अकरा महिने शिरडीत राहून घरी परतलो त्यावेळी ती खूप रडली व एकदा जेव्हा मी शिरडीत राहण्याएवजी मुंबईला परत जाण्याचा विचार केला, तेव्हा स्वगत पण मोठ्याने म्हणाली, "आम्ही एवढे अश्रू ढाळले, ते सर्व फुकटच ना? तुला बाबा बाबू म्हणून संबोधतात ते व्यर्थच ना? वगैरे" यावरून राधाकृष्णआईचे म्हणणे काय होते, ते स्पष्ट होते. अनुकूल वेळ येताच लवकर संन्यास घेण्याचे मनात नवकी केले व नंतरच हा विचार कुमुदबहेनसमोर मांडला.

गुरुपौर्णिमेच्या दिवशी मनु सुभेदार मुंबईहून आले होते, ले संध्याकाळी प्रकाशनंदजींचे दर्शन घेण्यास निघाले. तेव्हा मला आपल्या बरोबर घेऊन गेले. सुभेदारांसाठी खुर्ची ठेवली होती त्यावर ते बसले व मी खाली बसलो. सुभेदारांनी काही प्रश्न विचारला, त्याचे उत्तर प्रकाशनंदजीनी दिले. त्या संबंधी काही युक्ति मला स्फुरताच, मी सुभेदारांना ती सांगितली. सुभेदारांनी प्रकाशनंदजीना त्यासंबंधी विचारता, प्रकाशनंदजीनी सहभति व्यक्त केली. परंतु हा सर्व प्रसंग माझ्या स्मृतीतून सरकला आहे, असे वाटते. कदाचित अर्जुनाप्रमाणे.

चंद्रलं हि मनः कृष्ण प्रमाथि बलवद् दृढम् ।

तस्याहं निग्रहं मन्ये वायोरिव सुदुष्करम् ॥

भगवद्गीता, ६-३४

हा श्लोक म्हणून सुभेदारांनी प्रश्न केला असावा व प्रकाशनंदजीनी रीतसर उत्तर दिले असेल व मी असे म्हणालो असावा की, मन भगवंताला अर्पण झाले पाहिजे व जर ते खरोखर अर्पण झाले असेल तर ते आपले रहात नाही व ते आपले नसले, भगवंताचे

खरोखर झाले असले, त्याच्या संपूर्ण स्वाधीन झाले असले, तर आपल्या रिथरतेचा-अस्थिरतेचा विचार करण्याचा प्रश्नच उरत नाही, आपण तर प्रेक्षकाप्रमाणे राहिले पाहिजे. याचा अर्थ असा नव्हे की, मन कुमार्गाने जाण्यास प्रेरित झाले तर कुमार्गाने जावे. 'मन गया तो जाने दे, मत जाने दे शरीर' * या सुप्रसिद्ध उक्तिला अनुसरुन त्याचे अक्षरशः पालन करून साक्षीवत् राहण्यात आनंद असावा.

१९५२ मध्ये मनुसुभेदारांनी डाह्याभाई रामचंद्र⁺ यांची दोन-तीन पुस्तके माझ्याकडे पाठविली व त्यांनी लिहिलेल्या विषयावर एक पुस्तक तयार करण्यास सांगितले. डाह्याभाईची सर्व पुस्तके मी वाचून काढली परंतु त्यात सुभेदारांनी सांगितलेल्या विषयावर पुस्तक तयार करण्यास जरुर ती माहिती सापडली नाही. म्हणून त्या विषयावर संतोषकारक लिखाण करण्यास काय करावे या चितेत असता एका सकाळी कुमुदबहेनकडे गेलो. त्या काही लिहित होत्या. ते पुरे करून त्यांनी माझ्या हातात ठेवले. त्यात असे होते की, परमात्मा प्राप्ति किंवा आत्मदर्शनासाठी नव्हिकेत सारखा दृढ निश्चय व सर्व कामनांचा संपूर्ण नाश झाला पाहिजे. आत्मदर्शनाचे मुख्य साधन जप आहे. मन एकाग्र करावे. जीवनात एकाच मंत्राला घडू घरून रहावे. आत्मदर्शनाचे पथ्य आहे संयम व मनोनिग्रह दुसरा मार्ग— प्रत्येक मानवास तसेच सचराचर जगतास ईश्वराचे संपूर्ण स्वरूप मानल्यास आत्मदर्शन होऊ शकेल.

या सुमारास बडोदे येथे श्री साईसच्चरिताचे पारायण केलेल्या एका भाविक भक्ताची भेट झाली. त्याने मला भिक्षेसाठी बोलाविले त्यावेळी मी त्याला सांगितले की, जप व नामस्मरण या विषयावर पुस्तक लिहित आहे. त्या भक्ताकडे 'गुरुगीता' होती व त्या पुस्तकाच्या शेवटी रामचंद्र कृष्ण कामत चंदगडकर यांचे 'नामजप' या पुस्तकाची जाहिरात होती. तिच्याकडे माझे लक्ष वेधून तो म्हणाला, "या पुस्तकाचे दोन भाग तयार आहेत व ते मिळाल्यास तुम्हाला फार उपयोगी होतील." म्हणून या पुस्तकाचे दोन्ही भाग मागविले व वाचले. त्यातील माहिती 'जप व नामस्मरण' हे पुस्तक तयार करण्यास उपयुक्त ठरली.

कुमुदबहेनची व दक्षिणी बुवांची मदत अनपेक्षित व अकलिप्त होती. म्हणून ती अदृश्य ईश्वराने केली, असे मी समजलो. प्रभूला या कार्यासाठी तसदी घ्यावी लागली, हे मला खटकले. पोटासाठी प्रभूस अशी तसदी प्राचीन संत देत नसत. आणि जर प्रभूस अशी तसदी घ्यावी लागली किंवा प्रभूने घेतली असल्यास, पुनः असा प्रसंग येऊ

*मन गया तो जाने दे, मत जाने दे शरीर।

ना खेचे कमान फिर कहाँ लगेगा तीर ॥ (कबीर)

डाह्याभाई रामचंद्र महेता यांची 'गायत्री उपासना'— ३ खंड

'सरळ योगशिक्षा' — ३ खंड, 'ॐकार उपासना' व 'सोहम् उपासना' ही पुस्तके अहमदाबादच्या महादेव रामचंद्र जागुष्टे यांनी प्रकाशित केली आहेत.